NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
Ara, bul.

Kapadokya Akademik Bakış Dergisi
Cilt: 10 Sayı: 1 Periyod
E-ISSN: 2602-3474

YENİ MERKANTİLİZMİN YÜKSELİŞİ VE ABD'NİN GÜMRÜK VERGİSİ POLİTİKALARI: KÜRESEL TİCARET PERSPEKTİFİ

THE RISE OF NEW MERCANTILISM AND THE U.S. TARIFF POLICIES: A GLOBAL TRADE PERSPECTIVE

Dr. Öğr. Üyesi Özlem BAPBACI
Yozgat Bozok Üniversitesi
ozlem.bapbaci@bozok.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-9370-1583

Doç. Dr. Berkan KARAGÖZ
Yozgat Bozok Üniversitesi
berkan.karagoz@bozok.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-7622-5113

Geliş Tarihi: 26.05.2025
Kabul Tarihi: 22.03.2026
Yayın Tarihi: 30.06.2026
Anahtar Kelimeler
Yeni Merkantilizm, Gümrük Tarifeleri, Korumacılık, Küresel Ticaret, Trump Yönetimi
Keywords
New Mercantilism, Tariff Policies, Protectionism, Global Trade, Trump Administration

ÖZ

21. yüzyılın ilk çeyreğinde küresel ekonomik düzende yaşanan dönüşüm, serbest ticaret anlayışının yerini giderek daha belirgin bir şekilde korumacı yaklaşımlara bırakmasına neden olmuş; bu durum, "yeni merkantilizm" olarak adlandırılan politika eğilimlerinin küresel ölçekte yeniden yükselişe geçmesine zemin hazırlamıştır. Yeni merkantilist stratejiler, tarihsel kökleri klasik merkantilizme dayanan, ancak çağdaş ekonomik ve jeopolitik koşullara uyarlanmış müdahaleci politika setlerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle yeni merkantilizmin kavramsal ve tarihsel temelleri ele alınmakta; ardından bu eğilimin günümüzdeki en somut örneklerinden biri olan Amerika Birleşik Devletleri'nin Donald Trump yönetimi döneminde izlediği gümrük vergisi politikaları detaylı biçimde incelenmektedir. ABD'nin 2017–2021 yılları arasındaki ilk başkanlık dönemi ve 2025 sonrası ikinci başkanlık döneminde uygulamaya koyduğu tarifeler, yalnızca ikili ticaret ilişkileri açısından değil, aynı zamanda çok taraflı ticaret sistemi, küresel değer zincirleri ve stratejik üretim ilişkileri açısından da derinlemesine dönüştürücü etkiler yaratmıştır. Çalışma, söz konusu politikaların küresel ticaret üzerindeki yapısal etkilerini ampirik literatür ışığında değerlendirmekte ve özellikle Türkiye açısından ortaya çıkabilecek ekonomik ve stratejik sonuçlara odaklanmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin dış ticaret stratejisinin yeni merkantilist dalga karşısında nasıl yeniden konumlandırılması gerektiğine ilişkin politika önerilerine de yer verilmektedir.

ABSTRACT

In the first quarter of the 21st century, the transformation in the global economic order has led to the gradual replacement of the free trade paradigm by increasingly pronounced protectionist approaches. This development has paved the way for the resurgence of policy tendencies referred to as "new mercantilism" globally. New mercantilist strategies consist of interventionist policy sets historically rooted in classical mercantilism but adapted to contemporary economic and geopolitical conditions. In this context, the study first discusses new mercantilism's conceptual and historical foundations. Then, it examines one of the most concrete contemporary manifestations of this trend, namely the tariff policies implemented by the United States during the presidency of Donald Trump. The tariffs introduced during Trump's first term between 2017 and 2021, and again in his second term after 2025, have had deeply transformative effects on bilateral trade relations and the multilateral trade system, global value chains, and strategic production networks. This study evaluates the structural impacts of these policies on global trade in light of the empirical literature, with a particular focus on the potential economic and strategic consequences for Türkiye. Within this framework, the study also presents policy recommendations regarding how Türkiye's foreign trade strategy should be repositioned in response to the emerging wave of new mercantilism.

DOI: https://doi.org/ 10.69851/car.1706501
Atıf/Cite as:.Bapbacı, Ö. & Karagöz, B. (2026). Yeni merkantilizmin yükselişi ve ABD'nin gümrük vergisi politikaları: küresel ticaret perspektifi. *Kapadokya Akademik Bakış Dergisi,* 10(1) , 90-114.

1. Giriş

Son yıllarda uluslararası ticaret politikalarında gözlemlenen gelişmeler, yalnızca ekonomik önceliklerin değil, aynı zamanda stratejik ve siyasi kaygıların da dış ticaretin yönünü belirlemede etkili olmaya başladığını göstermektedir. Küresel rekabetin yoğunlaşması, jeopolitik gerilimlerin artması ve arz güvenliğine ilişkin kaygıların derinleşmesi, özellikle büyük ekonomilerin korumacı eğilimleri yeniden gündeme taşımasına yol açmıştır. Bu süreç, devlet müdahaleciliğini yeniden meşrulaştıran ve piyasa mekanizmasının mutlak üstünlüğünü sorgulayan bir iktisadi paradigma dönüşümünü beraberinde getirmiştir.

Bu dönüşüm çerçevesinde, klasik merkantilist düşüncenin çağdaş bir yorumu olarak değerlendirilen "yeni merkantilizm" kavramı, uluslararası ticaret literatüründe yeniden merkezi bir konuma yerleşmiştir. Literatürde bu kavram, devletlerin stratejik sektörlerde üstünlük sağlamak, kritik kaynaklara erişimi güvence altına almak ve ulusal ekonomik bağımsızlığı güçlendirmek amacıyla sermaye hareketlerini ve ticaret akımlarını bilinçli politika müdahaleleri yoluyla yönlendirdiği bir süreci ifade etmektedir (Humphreys, 2013). Bu yaklaşım, küresel arz zincirlerinin ve ticaret kanallarının ulusal çıkar perspektifiyle yeniden şekillendirilmesini içermektedir.

2008 küresel finans krizinin ardından artan makroekonomik kırılganlıklar ve küresel talep daralması, devletin üretim yapısı, dış ticaret stratejileri ve stratejik sektörlerdeki yönlendirici rolünü belirgin biçimde güçlendirmiştir. Kriz sonrası dönemde özellikle büyük ekonomilerde devlet-özel sektör iş birliğinin kurumsallaşması, kur politikalarının rekabet avantajı aracı olarak kullanılması ve seçici sanayi teşviklerinin yaygınlaşması dikkat çekmiştir. Nitekim merkantilist yaklaşımın günümüzde de varlığını sürdürdüğü Çin örneği üzerinden devlet-iş dünyası işbirliği, kur yönetimi ve ihracat teşvikleri gibi politika araçları aracılığıyla somutlaştığı görülmektedir (Rodrik, 2013).

Söz konusu bu eğilim, Donald Trump yönetimi döneminde daha görünür ve sistematik bir politika çerçevesine kavuşmuştur. "America First" doktrini ekseninde şekillenen ticaret politikaları; gümrük tarifeleri, ithalat kısıtlamaları ve yatırım teşvikleri aracılığıyla Amerikan sanayisini yeniden yapılandırmayı, dış ticaret açığını azaltmayı ve stratejik sektörlerde ulusal kapasiteyi güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu yaklaşım yalnızca ikili ticaret dengelerine müdahale etmekle kalmamış; aynı zamanda küresel değer zincirlerinin yapısını, uluslararası iş bölümü dinamiklerini ve çok taraflı ticaret rejimlerinin kurumsal işleyişini de sorgulayan yapısal bir meydan okumaya dönüşmüştür.

Yeni merkantilist stratejilerin temelinde yerli üretimin teşviki, ithalatın sınırlanması ve stratejik bağımsızlığın güçlendirilmesi bulunmaktadır. Maliye teorisi açısından değerlendirildiğinde ise bu tür uygulamalar, devletin sanayileşmeyi yönlendirme çabasının bir parçası olarak görülmekte; hatta Keynesyen düşünceyle önemli ölçüde örtüşmektedir. Devletin doğrudan üretici aktör olması veya özel sektöre sübvansiyonlar ve koruyucu politikalar yoluyla yön vermesi, yeni merkantilist çerçevenin belirgin özellikleri arasındadır. Ancak bu yönelimin, küresel ekonomik bütünleşmenin gerilemesine, ticari bloklaşmaların artmasına ve toplam küresel refah düzeyinin düşmesine neden olabileceği de dikkate alınması gereken bir risk alanıdır.

Trump yönetiminin başlattığı bu korumacı dönüşüm, pandemi sonrasında daha da hız kazanmış ve özellikle tedarik zincirlerinin yeniden düzenlenmesi sürecinde belirginleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Çin'e karşı uygulamaya koyduğu tarifeler neticesinde Çin'den yapılan ithalat azalmış; Meksika gibi bölgesel ticaret ortaklarının önemi artmıştır. Bu gelişme, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik düzeyde de ticaret politikalarının yeniden konumlandırıldığını göstermektedir.

Bu çalışma, söz konusu dönüşümün teorik, tarihsel ve ampirik boyutlarını ele almakta; ABD'nin ticaret politikalarında yeni merkantilist stratejiler doğrultusunda yaşanan değişimlerin küresel düzeydeki etkilerini kapsamlı biçimde incelemektedir. Aynı zamanda Türkiye açısından bu politikaların yansımaları analiz edilmekte ve değişen küresel düzene uyum sağlamak üzere geliştirilebilecek dış ticaret politikalarına ilişkin öneriler sunulmaktadır.

2. Ekonomi Politikalarının Dönüşen Yapısı: Teorik Yönelimler ve Tarihsel Süreç

Ekonomi politikalarının tarihsel gelişimi, yalnızca iktisadi düşüncenin evrimiyle değil, aynı zamanda uluslararası güç dengelerindeki değişimlerle de yakından ilişkilidir. Devletlerin ekonomik süreçlerdeki

rolü; dönemsel krizler, savaşlar, teknolojik dönüşümler ve küresel ticaret ağlarının genişlemesi doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır. Bu bağlamda, ekonomi politikalarının dönüşümünü anlamak, iktisadi düşüncenin evrimi ile küresel ekonomik düzenin yapısal değişimleri arasındaki ilişkiyi birlikte ele almayı gerektirmektedir.

Tarihsel perspektif, ekonomik gücün tanımına ve bu gücün hangi araçlarla artırılacağına ilişkin yaklaşımların dönemsel olarak yeniden üretildiğini göstermektedir. Ulusal zenginliğin kaynağı, dış ticaretin işlevi ve devletin yönlendirici kapasitesi, özellikle uluslararası rekabetin yoğunlaştığı kırılma anlarında yeniden gündeme gelmiştir. 20. yüzyılda sanayileşme stratejileri, ithal ikameci uygulamalar ve ihracata dayalı kalkınma modelleri çerçevesinde şekillenen neo-merkantilist eğilimler, ekonomik gücün devlet destekli sanayi politikaları ve dış ticaret stratejileriyle pekiştirilebileceği düşüncesini yeniden öne çıkarmıştır (Helleiner, 2021).

21. yüzyıla gelindiğinde ise küresel tedarik zincirlerindeki kırılmalar, teknolojik rekabetin derinleşmesi ve jeoekonomik gerilimlerin artmasıyla birlikte benzer bir yaklaşım farklı bir içerikle yeniden görünür hale gelmiştir. Tedarik güvenliği, stratejik sektörlerde yerli üretimin güçlendirilmesi ve ticaret politikalarının ulusal rekabet üstünlüğü sağlama aracı olarak kullanılması, "yeni merkantilizm" olarak adlandırılan çerçevede tartışılmaktadır. Özellikle Trump yönetimi döneminde ABD'nin gümrük tarifeleri, ikili ticaret anlaşmaları ve yerli sanayiyi destekleyici müdahaleleri, bu tarihsel sürekliliğin güncel bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Günümüzde gözlemlenen bu yönelimlerin tarihsel arka planı, ekonomi politikalarının teorik evrimi içerisinde anlam kazanmaktadır. Devletin ticaret ve üretim üzerindeki rolünü önceleyen merkantilist düşünce, farklı dönemlerde farklı içeriklerle yeniden şekillenmiştir. Bu nedenle, klasik merkantilizmden neo-merkantilizme ve yeni merkantilizme uzanan dönüşümün analitik olarak ele alınması gerekmektedir.

2.1. Merkantilizm: Ekonomik Gücün Temelleri ve Tarihsel Yükselişi

1450'lerden sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu Akdeniz üzerindeki ticari ve stratejik hâkimiyetini pekiştirmesi, Avrupa devletlerini alternatif ticaret yolları aramaya yöneltmiş ve bu arayış, Atlantik ötesine taşan denizaşırı keşiflerle sonuçlanmıştır. Bu gelişmelerin ardından, 1450'lerden 1850'lere kadar uzanan yaklaşık dört yüzyıllık dönemde, Avrupa merkezli kapitalist yayılma, İspanya, Portekiz, Hollanda, İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci güçlerin öncülüğünde küresel ekonomik ve siyasal düzenin yeniden şekillenmesine neden olmuş; bu süreçte merkantilizm olarak adlandırılan, devlet müdahalesine dayalı ekonomik yapı kurumsallaşmıştır (Frieden, 2012).

Birçok iktisatçı tarafından yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasal bir strateji olarak da değerlendirilen merkantilist sistem, devlet müdahalesine dayalı bir ekonomik düzendir. Bu yaklaşım, ulusal zenginliğin ve gücün artırılmasının temel aracı olarak dış ticaret fazlası vermeyi, yani ihracatı teşvik ederken ithalatı sınırlandırmayı öngörmektedir. Merkantilist düşünceye göre bir ülkenin refah düzeyi, sahip olduğu değerli madenlerin, özellikle altın ve gümüşün miktarına bağlıdır. Bu bağlamda, dış ticarette fazla verilerek söz konusu değerli metallerin ülke içinde birikmesi temel hedeflerden biri olarak öne çıkmaktadır. Heckscher, merkantilist yaklaşımı yalnızca dış ticarete odaklanan bir anlayışın ötesinde, "koruma" temelli bir ekonomi politikası olarak da değerlendirmiştir (Heckscher, 1935). Bu çerçevede, yerli üretimin dış rekabete karşı sistemli biçimde korunması öncelikli bir hedef olarak benimsenmiş; üretim faaliyetleri ise devletin siyasi ve ekonomik gücünü pekiştiren stratejik bir unsur olarak konumlandırılmıştır. Bu doğrultuda, ihracatın artırılması ve ithalatın sınırlandırılması gibi araçlarla devletin mali kaynaklarının güçlendirilmesi ve ulusal çıkarların ekonomik düzlemde güvence altına alınması amaçlanmıştır.

Merkantilist yaklaşımın entelektüel temellerini 1613 yılında Antonio Serra tarafından yazılan "Breve trattato delle cause che possono far abbondare li regni d'oro e d'argento dove non sono miniere" ("Madenleri Olmayan Krallıklarda Altın ve Gümüşün Bol Miktarda Bulunmasını Sağlayabilecek Nedenler Üzerine Kısa Bir İnceleme") adlı eserinde görmek mümkündür. Serra eserinde, ülkelerin ulusal servetlerini artırmalarına yardımcı olabilecek ekonomik faktörleri tartışmıştır. Serra'nın çalışması, ekonomik büyüme, ticaret ve devlet müdahalesinin rolüne dikkat çekmiştir (Serra, 1613).

Bu düşünsel miras, Sir James Steuart'ın 1767 yılında kaleme aldığı "Inquiry into the Principles of Political Oeconomy" ("Politik Ekonomi İlkelerine Dair Araştırma") eserinde daha sistematik bir

ekonomik teori haline getirilmiştir ve aynı zamanda modern anlamda yazılmış ilk kapsamlı ekonomi teorisi metinlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Steuart, eski tarz ihracat sübvansiyonları ve ithalat tarifeleri savunucusu olmakla birlikte, bu politikaları daha genel bir ekonomik kalkınma teorisi ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca, Steuart lüks ithalatların ulusal serveti nasıl aşındırdığını eleştirmiştir. Yabancı lüks malların tüketiminin değerli metalin ülke dışına çıkmasına yol açtığını ve bu tür ithalatların kaçınılması gerektiğini savunmuştur. Ülkelerin, yurtiçinde üretilebilen malları ithal etmelerinin, değerli madenlerin ülke dışına çıkmasına yol açtığını ve bu durumun ulusal zenginlik için zararlı olduğunu belirtmiştir (Steuart, 1767).

Merkantilizm, özellikle 17. yüzyıl boyunca hâkim olduğu ekonomik yaklaşım Avrupa'daki sanayileşme süreçleriyle paralel olarak daha da güçlenmiş ve bu dönemin sonlarına doğru serbest ticaret anlayışının gelişmeye başlamasıyla yerini daha liberal ekonomik politikalara bırakmıştır. 18. yüzyılın ortalarına doğru, Adam Smith gibi liberal ekonomistler, serbest piyasa anlayışını savunarak merkantilizme karşı çıkmışlardır. Özellikle 1776 yılında Adam Smith tarafından yazılan "The Wealth of Nations" (Ulusların Zenginliği) isimli eserinde merkantilizmin ticaret kısıtlamaları ve korumacılık uygulamalarının ekonomik büyümeyi engellediğini belirtmiş ve ülkelerin ekonomik güçlerinin, devlet müdahalesinden bağımsız olarak serbest ticaretle arttığını öne sürmüştür. Bu eser, merkantilist düşüncenin eleştirisini yaparak liberal ekonomi anlayışının temellerini atmıştır. Ancak, merkantilizm, bu dönemde de sanayileşen ülkelerde devlet müdahalesini savunmaya devam etmiştir (Smith, 1776).

Merkantilizm, farklı ülkelerde çeşitli doktrinler ekseninde şekillenmiş ve her ülke kendi ekonomik ihtiyaçlarına göre farklı uygulamalar geliştirmiştir.

- **İspanyol merkantilizmi (Bülyonizm),** özellikle sömürgelerden gelen değerli madenler üzerinden şekillenmiştir. 16. yüzyılın başında İspanya, altın ve gümüş gibi değerli madenleri ülkesine çekerek zenginleşmeyi hedeflemiş, dış ticaretin kontrolünü sağlamış ve dünyanın en güçlü devleti haline gelmiştir. Ancak, zamanla dışa bağımlılık ve iç ekonominin zayıflaması, İspanyol ekonomisini zor duruma sokmuştur. Sonuç olarak İspanyol ticaret bilançosunun açıkları kapanmaz duruma gelmiş ve 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ülke, değerli maden çıkışının hızlandığı bir ekonomik yapıya sürüklenmiştir (Turanlı, 2000).
- **Fransız merkantilizmi (Colbertizm),** Jean-Baptiste Colbert tarafından şekillendirilmiş ve endüstri yoluyla ulusal zenginliği artırma hedefiyle değerli maden stoklarını artırmaya yönelik politikalar geliştirilmiştir. Colbert'in ekonomi politikası, iç üretimi teşvik etmek ve dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla ithal malların giriş ücretlerini düşürmeyi, ihracata yönelik işlenmiş malların girişlerini artırmayı, içeriye girip tekrar ihraç edilen malların giriş vergilerini kaldırmayı ve iç üretimden çıkan malların çıkış vergilerini hafifletmeyi öngörmüştür. Ancak, Colbert'in en önemli stratejisi, uluslararası ticarette rekabet avantajı sağlamak için deniz filosunun güçlendirilmesi, imalat sanayilerinin geliştirilmesi ve ticaret şirketlerinin yaygınlaştırılması olmuştur. Colbert fikirleriyle kısa süre içerisinde devlet danışmanı olmuş, devlet müdahalesini en yüksek seviyeye çıkarmış ve hiçbir sanayi dalı ya da ticaret alanı müdahaleden uzak kalmamıştır. Tersaneler, top dökümhaneleri, dantel, yünlü ve ipek çorap atölyeleri, lüks ve hafif kumaş dokuma tesisleri, Doğu ve Batı Hindistan Şirketleri, Kuzey Şirketi ve Levant Şirketi gibi önemli ticaret kuruluşları, Colbert'in dikkatli denetimi ve himayesi altında gelişmiştir. Colbert, bu sektörler için Kral Louis XI.'den hem kaynak talep etmiş, hem de kaynak aktarmış, sübvansiyon sağlamış ve her birini yakından denetlemiştir. Fransız ürünlerinin Avrupa'nın en yüksek kalitesine ulaşmasını hedefleyerek 150'den fazla üretim yönetmeliği çıkarmıştır. Ayrıca, Fransa'nın çeşitli eyaletleri arasında gümrükler kaldırılmış, kanal ve su yolu yapımına başlanmıştır. Bu kapsamlı müdahalelerle Colbert, Fransa'nın ekonomik gücünü artırmayı ve ülkeyi uluslararası ticaretin en güçlü aktörlerinden biri haline getirmeyi amaçlamıştır (Deyon, 1953).
- **İngiliz merkantilizmi (Ticari),** Cromwell dönemiyle belirginleşmiş ve deniz ticaretinin egemenliği üzerine inşa edilmiştir. İngiltere, Deniz Ticaret Kanunu gibi yasalarla dış ticaretin büyük kısmını İngiliz gemilerine açmış ve ihracatı teşvik etmiştir. Sanayi üretimi korunarak teşvik edilmiş; yün ihracatı yasaklanmış, yabancı tekstil ürünlerine yüksek tarifeler getirilmiş, Hint ipek ve pamukluları yasaklanmıştır. Tarımda ise tahıl ihracatı desteklenmiş, fiyatlara bağlı değişken gümrük vergileriyle üretici korunmuştur. İngiltere'nin merkantilist modeli, Fransa'daki merkeziyetçi yapının aksine, tüccar sınıfının görüşlerini yansıtan parlamento

onayıyla şekillenmiş; bu sayede daha esnek ve pragmatik bir yapı kazanmıştır. Böylelikle İngiltere, sanayi devrimi öncesi güçlü bir ekonomik altyapı oluşturmuştur (Deyon, 1953).

- **Alman merkantilizmi (Kameralizm)** ise, diğer Avrupa ülkelerine göre farklı bir seyir izlemiştir. Almanya'da "kameralizm" olarak bilinen düşünsel ve pratik gelenek, daha çok küçük Alman devletlerinde vergi toplama, harcamaları denetleme ve kamu düzenini sağlama gibi pratik ihtiyaçlara cevap vermeye yönelik bir bürokratik teknik olarak gelişmiştir. Albion Small'a göre kameralistler "iktisatçı" değil, "siyaset bilimci"dir. Bu sebeple kameralizm, ekonominin geliştirilebilmesi için siyaset bilimcilerin devletin yönetimsel ihtiyaçlarına yönelik bilgi üretmesini ve kamu idaresi ile maliye politikalarını sistematikleştirmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, kameralist yaklaşım, yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda kamu düzeni, mali istikrar ve toplumsal refahın sağlanmasını da önceleyen bütüncül bir yönetim paradigması olarak ortaya çıkmıştır. Kameralizmin gelişiminde önemli katkılarda bulunan isimlerden biri olan Philipp Wilhelm von Hornigk, Avusturya'nın ekonomik bağımsızlığını sağlamak adına dokuz maddelik klasikleşmiş bir merkantilist ilke listesi sunmuştur. Bu ilkeler arasında, hammaddelerin ülkede işlenmesi, altın ve gümüşün yurtdışına çıkışının engellenmesi, yerli üretimin teşviki, ithalatın kısıtlanması, ihracatın artırılması ve nüfusun üretken alanlara yönlendirilmesi gibi önlemler yer alır. Hornigk'in bu ilkeleri, Fransa'daki Colbertçi uygulamalara benzer şekilde ekonomik bağımsızlık ve kendine yeterlilik hedefini temel alır (Magnusson, 1994).

Her bir ülkenin merkantilist yaklaşımı, devlet müdahalesi, ihracat teşvikleri ve ithalat kısıtlamaları gibi ortak temalar etrafında şekillenmiş olsa da, uygulamalar ülkenin ekonomik yapısına ve tarihsel koşullarına göre farklılıklar göstermiştir. Söz konusu açıklamalar ışığında, merkantilizm, devletin gücünü altın ve gümüş gibi değerli metallerin birikimine dayandıran bir ekonomik doktrindir. Bu doktrin, ulusal zenginliği artırmak için dış ticaretin düzenlenmesi, ihracatın teşvik edilmesi ve ithalatın kısıtlanması gerektiğini savunur. Devletin ekonomik kalkınmayı yönlendiren aktif bir rol oynamasını öngörür. Merkantilistler, dış ticaret fazlası sağlanarak ulusal servetin arttığını, bunun da yalnızca devlet müdahalesiyle mümkün olacağını savunmuşlardır. Koruma yanlısı politikalar ve tarifeler ile ticaretin kontrol edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu bakış açısı, serbest ticaret anlayışının gelişmesiyle yerini daha liberal ekonomiye bırakmış olsa da, eski merkantilizmin savunduğu devlet müdahalesi ve korumacılık anlayışları, günümüzde hâlâ belirli dönemlerde ve şartlarda etkisini gösterebilmektedir (Laperche & Uzunidis, 2009).

2.2. Neo-Merkantilizmden Yeni Merkantilizme: Korumacılığın Günümüzdeki Yükselişi

Klasik merkantilizm, 16. yüzyıldan itibaren ulusal zenginliğin temelini dış ticaret fazlasına dayandıran ve değerli madenlerin ülke içinde birikimini amaçlayan bir ekonomi politikası olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, zamanla yerini daha liberal iktisadi düşüncelere bıraksa da özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren yeniden şekillenerek "neo-merkantilizm" adı altında canlanmıştır.

Neo-merkantilizm, klasik merkantilist anlayıştan farklı olarak yalnızca dış ticaret fazlası sağlamaya odaklanan bir yapıdan öte, devletin ekonomik süreçlerdeki stratejik yönlendirici rolünü merkeze alan bir ideoloji olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, sanayi politikaları aracılığıyla kalkınmayı teşvik etmeyi, stratejik sektörlerde yerli üretimi desteklemeyi ve dışa bağımlılığı azaltmayı hedefler. Bu yönüyle neo-merkantilizm, büyümeyi destekleyen sanayi stratejileri, döviz rezervi biriktirme hedefi ve ihracata dayalı kalkınma modeliyle öne çıkmıştır. Neo-merkantilizm, yalnızca belirli bir düşünce okulu olarak değil, farklı dönemlerde ve coğrafyalarda değişkenlik gösteren siyasi, ekonomik ve stratejik amaçlara göre şekillenen geniş bir ideolojik çerçeve olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle "korumacılık", "ekonomik milliyetçilik" ya da "devletçilik" gibi kavramlar, neo-merkantilizmin bazı boyutlarını ifade etse de, onun çok katmanlı yapısını tam olarak yansıtmakta yetersiz kalmaktadır (Helleiner, 2021).

Neo-merkantilist düşüncenin yeniden canlanışında I. Dünya Savaşı önemli bir eşik olmuştur. Savaş sürecinde olağanüstü kaynak mobilizasyonu, devletlerin ekonomik süreçleri doğrudan kontrol etmesini zorunlu kılmış; serbest ticaret askıya alınmış, ithalat ve ihracat kısıtlamaları yaygınlaşmıştır. Bu durum, liberal ekonomi anlayışının sınırlarını görünür kılmış ve devlet müdahaleciliğinin meşruiyetini artırmıştır. Bu dönüşüm, 1929 Büyük Buhranı ile daha da belirginleşmiştir. Kriz, piyasa

mekanizmasının kendi kendini düzenleme kapasitesine duyulan güveni sarsmış ve müdahaleci iktisat anlayışlarının güçlenmesine neden olmuştur. Krizle birlikte birçok ülke, dışa kapalı ve içe dönük politikalar benimseyerek ithalat kısıtlamaları, sübvansiyonlar ve kur kontrolleri gibi uygulamaları devreye almıştır. Bu süreçte ABD'nin 1930 yılında yürürlüğe koyduğu Smoot-Hawley Tarife Yasası, dönemin korumacı eğilimlerinin çarpıcı bir örneğidir. Bu yasa, binden fazla ithal üründe gümrük vergilerini artırarak, ABD'nin dünya ticaretine olan açıklığını önemli ölçüde sınırlamıştır. Ancak bu politika, kısa vadede yerli üreticiyi korumaya çalışsa da, uzun vadede küresel ticaretin daralmasına ve diğer ülkelerin misilleme tarifeleri uygulamasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, neo-merkantilist stratejilerin yalnızca teorik bir pozisyon değil, aynı zamanda ekonomik krizlere karşı uygulanan fiili bir politika alternatifi olduğunu da göstermiştir. Buhran sonrası gelişen Keynesyen iktisat ise, devletin talep yönlü müdahalesini savunarak, neo-merkantilist uygulamalarla önemli ölçüde örtüşmüştür (Cwik, 2011 ve Irwin, 2017).

Neo-merkantilist düşünce, II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde farklı ülkelerde çeşitli biçimlerde ortaya çıkmış, ancak Soğuk Savaş yıllarında ekonomik tartışmaların kapitalizm ve Marksizm ikiliği etrafında şekillenmesi nedeniyle akademik literatürde görece arka planda kalmıştır. Ancak 1970'ler ve 1980'lerde ABD'nin küresel ekonomik güç kaybı ve Japonya'nın devlet öncülüğündeki kalkınma modeli gibi gelişmeler, bu ideolojiye yönelik akademik ilgiyi yeniden canlandırmıştır (Helleiner, 2021). Bu süreçle paralel olarak, neo-merkantilist politikalar özellikle Japonya, Güney Kore, Tayvan ve daha sonra Çin gibi Asya ekonomilerinde güçlü bir biçimde benimsenmiş; bu ülkeler ihracat odaklı sanayileşme stratejileriyle kalkınmayı sağlarken, aynı zamanda çeşitli gümrük tarifeleri, üretim sübvansiyonları ve teknoloji politikaları aracılığıyla iç pazarlarını korumuşlardır (Gilpin, 1987). Bu dönemde devlet, piyasanın üzerinde yönlendirici bir otorite olarak konumlanmış; doğrudan müdahalelerle sermaye birikimi, sektörel önceliklendirme ve üretim yapısı üzerinde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Söz konusu politikalar, neo-merkantilizmin uygulama boyutunda başarıya ulaşabileceğini gösteren örnekler olarak literatürde yer edinmiştir.

Bu gelişmeleri izleyen süreçte, 2008 küresel finans krizinin ardından dünya ekonomisinde yeniden yükselen korumacı eğilimler, neo-merkantilist paradigmanın daha da güçlenerek "yeni merkantilizm" adı altında küresel politika gündemine taşınmasına neden olmuştur (Laperche & Uzunidis, 2009). Bu dönüşüm, yalnızca ekonomik krizlere yanıt olarak ortaya çıkmakla kalmamış, aynı zamanda tedarik zinciri güvenliği, teknolojik egemenlik ve jeopolitik rekabet gibi stratejik kaygılarla da beslenmiştir. Böylece yeni merkantilizm, sadece korumacı bir tepki değil, aynı zamanda uzun vadeli kalkınma ve güç projeksiyonu stratejisi olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu yeni dalga, yalnızca gelişmekte olan ülkelerle sınırlı kalmamış; aksine ABD, Almanya, Fransa ve Çin gibi büyük ekonomilerin ticaret ve sanayi politikalarında da belirleyici hale gelmiştir. Örneğin, Çin'in "Made in China 2025" stratejisi ve Avrupa Birliği'nin stratejik özerklik politikası, devletin belirli sektörlerde korumacı ve yönlendirici müdahalelerde bulunma iradesinin günümüzde nasıl somutlaştığını göstermektedir (European Parliament, 2022 ve PRC State Council, 2015). Teknoloji, enerji, savunma ve gıda gibi sektörlerde yerli ve milli üretim vurgusu yapılmakta; bu alanlar ya dış rekabete kapalı tutulmakta ya da çeşitli teşvik ve sübvansiyonlarla desteklenmektedir. Ayrıca, COVID-19 pandemisiyle birlikte küresel tedarik zincirlerinde yaşanan kırılmalar, birçok ülkeyi üretimi yeniden yurtiçine çekmeye yöneltmiş, bu da ithalat bağımlılığına karşı alınan önlemlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Böylece yeni merkantilist stratejiler, ulusal üretim kapasitesinin artırılması, ekonomik bağımsızlığın güçlendirilmesi ve küresel rekabet karşısında korumacı politikalarla milli ekonominin savunulması üzerine şekillenmiştir.

Bu çerçevede, dünya ekonomisinde tarihsel olarak serbest ticaret ve korumacılık eğilimlerinin dönemsel dalgalanmalar gösterdiği, farklı alt dönemler boyunca değişen politikaların küresel ticaret dinamiklerini şekillendirdiği görülmektedir. Dünya ekonomisinde serbest ticaret ve korumacılık eğilimlerinin başlıca alt dönemleri Tablo 1'de özetlenmektedir:

Tablo 1: Dünya Ekonomisinde Serbest Ticaret ve Korumacılık Dönemleri

Dönem	Hakim Eğilim	Dönemin Özeti
1450–1750	Korumacılık (Merkantilizm)	Coğrafi keşifler sonrası sömürgecilik ve devlet destekli dış ticaret politikaları; ihracatı artırma, ithalatı sınırlama çabaları.

1750–1846	Korumacılık (Fizyokratlar etkisiyle serbestlik fikri)	Fizyokratlar ve Adam Smith gibi düşünürler serbest ticaret ilkelerini savunmuş ancak uygulamada Avrupa devletleri korumacılığı sürdürmüştür.
1846–1875	Serbest Ticaretin Yükselişi	Corn Laws'ın kaldırılması (1846) ile birlikte İngiltere öncülüğünde dünya çapında serbest ticaret eğilimi hız kazanmıştır. İkili ticaret anlaşmaları artmıştır.
1875-1914	Serbest Ticaret	Altın para çağı, ticari liberalleşme ve dış ticarette ilk genişleme dönemi
1914-1944	Korumacılık	Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, Büyük Buhran, durgunluk ve daralma dönemi
1944-1970	Serbest Ticaret	Kurumsal kapitalizm, Bretton Woods Sistemi, GATT'ın kurulması ve çok taraflı ticari liberalleşme çabaları
1970-1980	Yeni Korumacılık	OPEC krizi, stagflasyon, daralma ve enerji kaynaklı korumacı tepkiler
1980-2008	Serbest Ticaret	Neoliberal politikalar, DTÖ'nün kuruluşu, çok uluslu şirketlerin yükselişi, finansal küreselleşme
2008-*	Yeni Korumacılık/Yeni Merkantilizm	2008 küresel finans krizi sonrası tedarik zinciri güvenliği, teknolojik egemenlik ve jeopolitik rekabet kaynaklı yeni korumacılık ve yeni merkantilist stratejiler

*Özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında yeni korumacılık eğilimleri hız kazanmıştır.
Kaynak: (Brown, 2003; Kumar, 2014; Semmel, 1970; Steinberg, 2023; Tracy, 1990; United Nations, 2017) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tarihsel süreç boyunca serbest ticaret ve korumacılık eğilimleri dönemsel dalgalanmalar göstermiştir. 2008 küresel finans krizinin ardından ise, dünya ekonomisinde yeni bir korumacı dalga belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, yeni merkantilizm uygulamada çoğunlukla korumacı politikalar aracılığıyla kendini göstermektedir. Gümrük vergileri, anti-damping önlemleri, ithalat yasakları, yerli içerik zorunlulukları ve devlet destekli sanayi politikaları bu yaklaşımın temel araçları arasında yer almaktadır. Bu tür uygulamalar, serbest ticaret ilkelerine meydan okurken, aynı zamanda ekonomik milliyetçiliği de körüklemektedir.

Özellikle ABD, Çin ve Hindistan gibi büyük ekonomilerde, küresel rekabetin yarattığı baskılar karşısında yerli üretimi koruma ve stratejik sektörlerde bağımsızlığı sağlama hedefi giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bu eğilim, COVID-19 pandemisiyle birlikte daha da hızlanmış, sağlık ürünleri, gıda, enerji ve yüksek teknoloji gibi sektörlerde kendi kendine yeterliliği artırmaya yönelik politikaların önemini artırmıştır.

Bu doğrultuda, yeni merkantilist stratejilerin temel araçları, klasik korumacılık yöntemlerinin yanı sıra modern teknikleri de kapsamaktadır. Korumacılık politikalarının geleneksel ve yeni nesil yöntemleri karşılaştırmalı olarak Tablo 2'de gösterilmektedir:

Tablo 2. Korumacılık Yöntemleri ve Örnekleri

Kategori	Yöntem	Tanım	Örnek
Klasik (Geleneksel) Yöntemler	Gümrük Vergileri	İthal edilen mallara vergi uygulayarak fiyatları artırma yoluyla ithalatı caydırma	ABD'nin Çin'den ithal lastiklere %35 vergi koyması (2009)
	Eş-Etkili Vergiler	Gümrük vergilerine benzer etki yapan dolaylı vergiler	Tarım/ithalat koruması (Avrupa Birliği'nin, 1980'ler ve 1990'ların ortasına kadar tarım ürünlerinde dünya fiyatları düştükçe artan değişken ithalat vergileri (variable levy) uygulaması)
	Miktar Kısıtlamaları (Kotalar)	Belirli ürünlerde miktar sınırı koyarak ithalat veya ihracatı sınırlama	AB Ortak Tarım Politikası (CAP) Kotaları (1960'lar) (AB, 1984-2015 arasında süt üretimini sınırlamak amacıyla her ülkeye kota tahsis etmesi, aşan üreticilere ceza uygulaması.)

	İthalat Yasakları	Belirli malların tamamen ithaline izin verilmemesi	2000 yılı Sierra Leone'den Elmas İthalatı Yasağı (BM Kararı)
	Dış Ticaretin Devletleştirilmesi	Dış ticaretin kamu tekeli altına alınması	SSCB'de dış ticaretin devlet tekeline alınması
	Anti-Damping Uygulama	Dış pazarlarda maliyetin altında satılan ürünlere karşı koruma vergileri	Çin'in AB ve Japonya'dan çelik tüplere %9-14 vergi uygulaması
Modern (Yeni Nesil) Yöntemler	Yardımlar (Sübvansiyonlar)	Belirli sektörlere devletin doğrudan ya da dolaylı mali desteği	Çin'in otomotiv sektörüne 1 milyar $'lık ihracat odaklı sübvansiyon (2009-2011)
	Tarife Dışı Engeller-Standart Koyma	Sağlık, güvenlik, çevre gibi gerekçelerle ithalatı sınırlayan düzenlemeler	AB'nin gıda güvenliği ve izlenebilirlik gerekçesiyle ithalata teknik engeller koyması
	Tarife Dışı Engeller-İhale Kuralları	Kamu ihalelerinde yerli üretimi önceliklendiren kurallar	Yerli ürün zorunluluğu içeren kamu alım düzenlemeleri (Yerli Malı Tebliği-Orta ve yüksek teknolojili sanayi ürünleri ile yazılım ürünlerinin kamu alımlarında yerli malı olarak kabul edilmesi için asgari %51 yerli katkı oranı şartı aranması)
	Tarife Dışı Engeller-İdari Tedbirler	Ticaretin idari yollarla kısıtlanması	Fransa'nın Poitiers Planı ile ithalatı idari yollarla engellemesi (Japonya'dan ithal edilen tüm video kaset oynatıcıların yalnızca Poitiers'teki küçük bir gümrük ofisinde işlem görmesine izin verilmesi)
	Gönüllü İhracat Kısıtlamaları	İhracatçı ülkenin gönüllü olarak ihracatı sınırlaması	Japonya'nın 1980'lerde ABD'ye otomobil ihracatını sınırlaması
	İthalatın Gönüllü Artırılması	Bir ülkenin, genellikle bir başka ülkenin baskısını azaltmak veya siyasi ilişkileri düzeltmek amacıyla belirli ürünlerde ithalatı artırma taahhüdü	Japonya, ABD ile (1986) Yarı İletken Anlaşması kapsamında ABD'den ithal ettiği yarı iletken ürünlerin pazar payını artırmayı gönüllü olarak taahhüt etmesi
	Anti-Sübvansiyon Uygulama	Sübvansiyonla rekabet eden ülkelere karşı tedbir alınması	ABD'nin Çin otomotiv sübvansiyonlarına karşı WTO başvurusu (2012)
	Ar-Ge Giderlerinin Karşılanması	Yerli firmaların yenilikçi üretimlerinin kamu desteğiyle teşvik edilmesi	AB'nin Horizon programı (2025-2027) kapsamında Ar-Ge'yi sübvanse etmesi

Kaynak: (Aizcorbe, 2007; BBC, 2012; Bhagwati, 1988; Brenscheidt, 1975; Council of the European Union, 2020; European Commission, 2024; Kawai & Urata, 2010; Liefert & Persaud, 2009; Tuncer, 1994; United Nations Security Council, 2000; USTR, 2012; Yerli Malı Tebliği (SGM-2024/10), 2025) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Geleneksel ve modern korumacılık araçlarının küresel ticaret dinamikleri üzerindeki etkisi, özellikle son yıllarda büyük ekonomilerin politika tercihlerinde belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Küresel krizler, jeopolitik rekabetin yoğunlaşması ve stratejik sektörlerde kendi kendine yeterliliği artırma arayışları, korumacı eğilimlerin yalnızca gelişmekte olan ekonomilerde değil, dünya ticaret sisteminin merkezinde yer alan aktörlerde de yeniden ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, ABD'nin dış ticaret politikalarında yaşanan dönüşüm, yeni merkantilist stratejilerin günümüzdeki en somut yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir. Özellikle 21. yüzyılın ikinci on yılında ortaya çıkan bu eğilim, dış ticarette serbest piyasa ilkelerinden sapılarak, korumacı ve stratejik müdahalelere dayalı yeni bir yönelimin şekillenmesine zemin hazırlamıştır.

3. Trump Dönemi Ticaret Politikaları: Yeni Merkantilizm Çerçevesinde Korumacılık ve Küresel Yansımaları

2008 küresel finansal krizi öncesindeki birkaç yıllık nispeten yüksek ekonomik büyüme dönemi ve kriz sonrası belirgin şekilde artan gelir eşitsizliği, ABD ve Avrupa Birliği'nde korumacı eğilimleri besleyen popülist hareketlerin yükselmesine zemin hazırlamıştır. Bu gelişmeler, Birleşik Krallık'ta Brexit kararına ve ABD'de Donald Trump'ın seçim zaferine giden süreci hızlandırmıştır. Paradoksal bir şekilde, küreselleşmenin başlıca savunucuları konumunda olan ABD ve Birleşik Krallık, krizin uzun vadeli etkileri sonucunda, özellikle korumacılığın güçlenmesiyle birlikte deglobalizasyon politikalarına yönelmiştir (James, 2018).

Trump yönetimi döneminde özellikle Çin'e karşı başlatılan gümrük tarifeleri ve çeşitli ticaret kısıtlamaları, küresel ekonomide "ticaret savaşları" olarak adlandırılan yeni bir rekabet sürecinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Evenett, 2019). Özellikle alüminyum, çelik ve otomobil gibi stratejik ürün gruplarına getirilen tarifeler, yalnızca ikili ticaret ilişkilerini etkilemekle kalmamış, küresel üretim ve tedarik zincirlerinde de ciddi kesintilere yol açmıştır. ABD'nin dış ticaret açığının büyük bir kısmının Çin ile olan ilişkilerden kaynaklanması, bu ülkeye yönelik sert ekonomik önlemlerin alınmasında belirleyici bir faktör olmuştur. Ticaret savaşlarının yoğunlaşmasıyla birlikte Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi çok taraflı uluslararası kuruluşların etkinliği zayıflamış; küresel ticaret sisteminin sürdürülebilirliği daha fazla sorgulanır hale gelmiştir (Aiyar vd., 2023).

Yeni merkantilist stratejilerin uluslararası düzeydeki etkileri, küresel ekonomik düzenin yapısal dönüşümünü beraberinde getirmiştir. Çok taraflı kurallara dayalı ticaret sisteminin zayıflaması, ikili anlaşmaların ve bölgesel ekonomik blokların öneminin artmasıyla daha da belirginleşmiştir. Özellikle teknoloji, enerji ve savunma gibi stratejik sektörlerde, ülkelerin kendi üretim kapasitelerini artırmaya yönelik korumacı politikaları ön plana çıkmıştır. Bu süreç, yalnızca ulusal ekonomilerin politikalarının yeniden yapılandırılmasını değil, aynı zamanda küresel ekonomik ilişkilerin temel dinamiklerinin değişimini de beraberinde getirmiştir.

Ticaret savaşlarının merkezinde yer alan korumacı politikalar, yalnızca kısa vadeli ticaret dengesizliklerini gidermeyi hedeflememiş; aynı zamanda uzun vadeli jeoekonomik konumlanma stratejilerinin bir parçası olmuştur. ABD'nin ithalatı sınırlandırıcı önlemleri ve Çin'in buna karşılık uyguladığı tarife artırımları, sadece mevcut ekonomik dengeleri değil, gelecekteki üretim ve yatırım kararlarını da doğrudan etkilemiştir. İki ülke arasında yaşanan bu çekişme, ayrıca Fransa ile ABD arasında dijital hizmet vergileri üzerinden yaşanan ticari gerilimleri ve Türkiye-ABD arasındaki çelik ve alüminyum tarifeleri krizini de tetiklemiştir.

Sonuç olarak, 21. yüzyılın en dikkat çekici ticaret savaşlarından biri Trump yönetimi döneminde şekillenmiş; başta ABD ve Çin olmak üzere pek çok ülke arasındaki ekonomik ilişkiler yeniden tanımlanmıştır. Bu süreç, hem geleneksel çok taraflı ticaret düzeninin zayıflamasına hem de ikili ve bölgesel ticaret anlaşmalarının önem kazanmasına zemin hazırlamıştır. Küresel ölçekte korumacı eğilimlerin artması, jeoekonomik parçalanmayı derinleştirerek uluslararası ticaretin temel parametrelerinde köklü değişimlere yol açmıştır.

3.1. I. Başkanlık Dönemi (2017–2021): İlk Ticaret Savaşları ve Korumacı Dönüşüm

Çok taraflı ticaret sistemini güçlendirmek amacıyla 2001 yılında başlatılan Doha Kalkınma Gündemi (Doha Development Agenda) müzakereleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki çıkar uyuşmazlıkları nedeniyle zamanla ilerleme kaydedememiştir. Bu durum, Dünya Ticaret Örgütü'nün çok taraflı ticaret sistemine liderlik etme kapasitesine yönelik soru işaretlerini artırmış ve sistemin geleceği hakkında derin bir belirsizlik yaratmıştır (WTO, 2025). Dünya Ticaret Örgütü, uzun yıllar boyunca güçlü uyuşmazlık çözüm yapısıyla uluslararası ticaretin istikrarını sağlamada önemli bir rol oynamışken, özellikle 2017 sonrası ABD'nin ulusal çıkarları önceleyen politikaları ve ABD-Çin ticaret geriliminin etkisiyle Temyiz Organı'nın işlevsiz hale gelmesi, örgütün bu temel işlevinin ciddi biçimde zayıflamasına yol açmıştır (Drabek, 2024).

Bu dönemde, ABD'nin ticaret politikasındaki değişim belirleyici bir rol oynamıştır. Donald Trump, 20 Ocak 2017 tarihinde ABD'nin 45. başkanı olarak göreve başlamış ve ekonomi politikalarının merkezine "America First" (Önce Amerika) ve "Amerika Malı Satın Al" (Buy American) doktrinini yerleştirmiştir.

Bu yaklaşım, ABD'nin küresel ticaretteki "adil olmayan" konumunu düzeltmeyi, ticaret açıklarını azaltmayı ve yerli üretimi yeniden canlandırmayı hedeflemiştir (Schneider-Petsinger, 2017). Trump'ın bu hedeflere ulaşmak için benimsediği temel araçların başında korumacı ticaret politikaları ve gümrük tarifeleri gelmiştir. Bu nedenle Trump dönemi, literatürde yeni merkantilist eğilimlerin en belirgin hale geldiği dönemlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Trump yönetiminin ilk büyük ticaret hamlesi, 2018 yılının Ocak ayında gerçekleştirilmiştir. 22 Ocak 2018'de Başkan Donald Trump, ABD Uluslararası Ticaret Komisyonu'nun (USITC) tavsiyesi doğrultusunda, ithal edilen güneş panelleri ve çamaşır makinelerine yönelik yüksek oranlı gümrük tarifeleri uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede, ithal güneş panellerine ilk yıl için %30 oranında vergi uygulanmış ve bu oran dört yıl içinde kademeli olarak düşürülmüştür. Aynı kararla birlikte, büyük konut tipi çamaşır makineleri ithalatına da %20 ila %50 arasında değişen oranlarda tarife getirilmiştir (USTR, 2018a). Bu karar, yerli sanayiyi korumayı amaçlarken, özellikle yenilenebilir enerji sektöründe maliyet artışlarına ve tedarik zinciri bozulmalarına neden olmuştur.

Bu gelişmeden yalnızca birkaç ay sonra, Trump yönetimi 2018 yılının Mart ayında ikinci büyük ticaret adımını atmıştır. ABD Ticaret Genişleme Yasası'nın 232. Bölümü uyarınca, çelik ve alüminyum ithalatına sırasıyla %25 ve %10 oranında gümrük tarifeleri getirilmiştir. Ulusal güvenlik gerekçesiyle alınan bu karar, Kanada, Meksika, Avrupa Birliği ve Çin dahil olmak üzere birçok büyük ticaret ortağını kapsamış ve geniş çaplı bir ticaret gerilimine yol açmıştır (White House, 2025). Başta Avrupa Birliği olmak üzere birçok ülke bu uygulamalara misilleme tarifeleriyle karşılık vermiştir. Bu süreç, küresel ticaret sisteminde güvenin sarsılmasına ve çok taraflı ticaret düzenine yönelik eleştirilerin artmasına zemin hazırlamıştır.

2018 yılının devamında ise ABD-Çin ilişkileri gerginleşmiş ve iki ülke arasında ekonomik anlamda büyük bir çatışma dönemi başlamıştır. Trump yönetimi, Çin'in teknoloji transferine zorlayan politikalarını, fikri mülkiyet haklarını ihlal eden uygulamalarını ve ticaret fazlasını "adil olmayan" olarak tanımlamış; bu gerekçelerle Çin'den ithal edilen mallara yönelik gümrük vergisi kararlarını hayata geçirmiştir. Haziran 2018'de 50 milyar dolarlık Çin ithalatına %25 oranında tarife uygulanmış (USTR, 2018c), Eylül 2018'de ise bu rakama 200 milyar dolar daha eklenmiş ve bu ürünlere de %10 oranında vergi getirilmiştir. Bu oran daha sonra %25'e çıkarılmıştır (USTR, 2018b).

2019 yılında ticaret savaşı yeni bir aşamaya geçmiştir. ABD ile Çin arasındaki ticaret müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Trump yönetimi 200 milyar dolar değerindeki Çin menşeli ürünlere (5.745 kalem ürün) uygulanan gümrük tarifesini 10 Mayıs'ta %10'dan %25'e yükseltmiştir. Çin ise buna karşılık, 1 Haziran'da 60 milyar dolarlık ABD ithalatına (5.140 kalem ürün) %5–25 arası vergi getirmiştir (Liu vd., 2022 ve USTR, 2018b). 1 Eylül'de ise ABD, 112 milyar dolarlık Çin ürününe %15 vergi uygularken; Çin, 1.717 kalem ABD ürününe %5–10 arası ek vergi uygulamıştır. Aynı dönemde ABD, Çinli telekom firması Huawei ile Amerikan şirketleri arasındaki ticareti yasaklayan başkanlık kararnamesi yayımlamış (15 Mayıs) ve Çin Merkez Bankası'nın yuanın değerini önemli ölçüde düşürmesine izin vermesinin ardından, Trump yönetimi Çin'i döviz manipülatörü olarak ilan etmiştir (5 Ağustos) (Trump, 2019 ve U.S. Department of the Treasury, 2019). Bu gelişmelerle birlikte ticaret savaşı, teknoloji ve döviz politikası alanlarına da yayılmıştır. Ancak bu gelişme, Trump'ın Çin menşeli 300 milyar dolarlık ürüne yönelik yeni tarifeleri açıklamasından yalnızca birkaç gün sonra gerçekleşmiştir. Bu karar ile birlikte ABD'nin Çin'den ithal ettiği tüm ürünler tarifelere tabi hale gelmiştir (CFR, 2025 ve Hass & Denmark, 2020). Çin'in de karşılık olarak ABD'den ithal ettiği ürünlere misilleme tarifeleri uygulaması ve karşılıklı vergilendirme politikaları nedeniyle, bu dönem literatürde "ticaret savaşı" dönemi olarak tanımlanmıştır. Bu durum yalnızca iki ülkenin değil, küresel ticaretin tamamının olumsuz etkilenmesine yol açmıştır.

Bu gelişmeler, iki ülke arasındaki ticaret hacimlerine de doğrudan yansımıştır. USITC'nin The Year in Trade 2021 raporuna göre, ABD'nin Çin'den ithalatı 2017'de 505,2 milyar dolar iken 2018'de 538,5 milyar dolar ile zirveye ulaşmış, 2019'da %16 oranında azalarak 450,8 milyar dolara gerilemiş, 2020'de 434,7 milyar dolara inmiş, 2021'de ise 506,4 milyar dolar seviyesine yeniden yükselmiştir. 2017–2021 yılları arasında Çin'in ABD'nin toplam ithalatındaki payı %21,6'dan %17,9'a gerilemiştir. ABD'nin Çin'e ihracatı ise 2017'de 130 milyar dolar iken, 2019'da 106 milyar dolara gerilemiştir (USITC, 2021).

Trump döneminin en önemli ticaret politikası adımlarından biri, NAFTA'nın revize edilerek sona erdirilmesi ve yerine 2020 yılında ABD-Meksika-Kanada Anlaşması'nın (USMCA) getirilmesi

olmuştur. Trump, NAFTA'yı ABD'nin çıkarlarına zarar veren bir anlaşma olarak nitelendirmiş ve bu anlaşmanın Amerikan işçilerine, özellikle otomotiv ve tarım sektörlerinde istihdam kaybına yol açtığını öne sürmüştür. Yeni anlaşma olan USMCA ile birlikte, otomotiv sektöründe yerli üretim oranları artırılmış, Meksika'daki işçi ücretlerine alt sınır getirilmiş, Kanada'nın süt ürünleri piyasası ABD üreticilerine daha açık hale getirilmiş ve fikri mülkiyet korumaları daha da sıkılaştırılmıştır (Chatzky vd., 2020).

USMCA'nın otomotiv sektörüne yönelik düzenlemeleri, araçların %75'inin Kuzey Amerika menşeli olması şartını getirerek, NAFTA'daki %62,5'lik oranın üzerine çıkmıştır. Ayrıca, araç içeriğinin %40-45'inin saatlik en az 16 dolar kazanan işçiler tarafından üretilmesi gerekmektedir. Bu düzenlemeler, ABD'de yüksek ücretli işçilerin desteklenmesini ve otomotiv üretiminin yeniden ülkeye çekilmesini hedeflemiştir. Anlaşma, Kanada'nın süt ürünleri piyasasını ABD üreticilerine daha fazla açarak, ABD'li çiftçilere yeni ihracat fırsatları sunmuştur. Ayrıca, fikri mülkiyet hakları konusunda da önemli değişiklikler yapılmıştır; örneğin, telif hakkı süresi, yaratıcıların yaşam süresinden sonra 70 yıla kadar uzatılmıştır (USTR, 2025a, 2025b).

Trump'ın ilk başkanlık dönemi boyunca uygulamaya koyduğu bu gümrük tarifeleri ve ticaret anlaşmalarındaki revizyonlar, yalnızca ABD'nin ticaret dengesini düzeltmeyi hedeflememiş; aynı zamanda ekonomik egemenliği ve stratejik sektörlerde bağımsızlığı yeniden tesis etme çabasının bir parçası olmuştur. Bu yönüyle Trump döneminin ticaret politikaları, klasik merkantilist anlayışın modern bir yansıması olan yeni merkantilizmin açık örneklerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Gümrük vergileri, ithalat sınırlamaları, içerik zorunlulukları ve devlet destekli yerli üretim teşvikleri gibi araçlar kullanılarak, ABD ekonomisinin dışa bağımlılığı azaltılmaya ve stratejik üstünlüğü korunmaya çalışılmıştır.

Trump'ın başkanlık döneminde attığı bu adımlar, yalnızca Amerikan iç ekonomisinde değil, küresel düzeyde de önemli sonuçlar doğurmuştur. Dünya Ticaret Örgütü'nün etkinliğinin sorgulanmasına yol açmış, çok taraflı ticaret sistemine olan güven sarsılmış ve ülkeler arasında ikili ekonomik mücadelelerin zemini hazırlanmıştır. Bu yönüyle, Trump'ın gümrük tarifesi kararları, 21. yüzyılda yeniden şekillenen uluslararası ekonomik ilişkilerin temel dinamiklerinden biri haline gelmiş, yeni merkantilizmin somut bir politika çerçevesi kazanmasını sağlamıştır.

3.2. II. Başkanlık Dönemi (2025-): Küresel Ticaret Savaşlarının Derinleşmesi

Donald Trump, 20 Ocak 2025'te ikinci kez Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olarak göreve başlamış ve ilk döneminden farklı olmayan bir şekilde, küresel ticaret düzenini yeniden şekillendirmeye yönelik radikal adımlar atacağının sinyallerini vermiştir. Özellikle "America First" doktrini çerçevesinde şekillenen bu yeni dönemde, dış ticaret politikaları daha korumacı bir eksene oturmuş; bu durum, ABD'nin başta Çin olmak üzere birçok ülkeyle ticari gerilimlerini yeniden tırmandırmasına neden olmuştur.

2025 yılı itibarıyla Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında yeniden alevlenen ticaret savaşları, Trump yönetiminin aldığı bir dizi gümrük tarifesi kararıyla belirginleşmiştir. 1 Şubat 2025 tarihinde Başkan Trump, Çin'den ithal edilen tüm mallara %10, Meksika ve Kanada'dan ithal edilen mallara ise %25 oranında gümrük vergisi uygulanmasına yönelik bir başkanlık kararnamesi imzalamıştır (White House, 2025a). Ancak, 3 Şubat'ta Meksika ve Kanada'ya uygulanması öngörülen %25 oranındaki vergiler, 30 günlük bir süreyle askıya alınmıştır. 4 Şubat itibarıyla Çin'e yönelik %10 oranındaki vergi yürürlüğe girmiştir (White House, 2025b ve Robinson vd., 2025). Buna karşılık olarak Çin, 10 Şubat'ta yürürlüğe girmek üzere ABD'den ithal edilen kömür ve sıvılaştırılmış doğalgaza (LNG) %15; ham petrol, tarım makineleri, büyük hacimli otomobiller ve pikaplara ise %10 oranında gümrük vergisi uygulayacağını açıklamıştır (Ministry of Finance of the People's Republic of China, 2025).

10 Şubat'ta Trump yönetimi, tüm ülkeleri kapsayacak şekilde çelik ve alüminyum ithalatına %25 oranında gümrük vergisi uygulanacağını duyurmuş (White House, 2025), ayrıca 13 Şubat'ta diğer ülkelerin ABD'ye yönelik ticaret politikalarını incelemek üzere "karşılıklılık tarifesi" tarifelere ilişkin bir soruşturma başlatıldığını ilan etmiştir (White House, 2025c). 4 Mart'ta Çin'e ek olarak %10 vergi getirilmiş, Meksika ve Kanada'dan ithalata ise bazı istisnalar dışında %25 oranında gümrük tarifesi uygulanmıştır (White House, 2025d). 4 Mart'ta Çin'den ithal edilen tüm mallara uygulanan vergi oranı %20'ye yükseltilmiş (White House, 2025e); bunun üzerine Çin, 10 Mart'tan itibaren geçerli olmak üzere

ABD'nin tarım ürünlerine %10 ila %15 arasında değişen oranlarda misilleme tarifeleri uygulayacağını, kömür ve LNG'ye %10, ham petrol ve tarım makinelerine ise %15 oranında gümrük vergisi getireceğini açıklamıştır (Ministry of Finance of the People's Republic of China, 2025a).

12 Mart 2025'te çelik ve alüminyum ithalatına yönelik %25'lik vergi uygulaması yürürlüğe girmiştir. Çin'e uygulanan %20 oranındaki vergiye bu metal tarifeleri de eklendiğinde, Çin'in maruz kaldığı toplam maliyet %45 seviyesine ulaşmıştır. 26 Mart'ta otomobil ithalatına %25 oranında vergi uygulanacağı ve bu uygulamanın 3 Nisan'da yürürlüğe gireceği duyurulmuş, otomobil yedek parçalarının ise en geç 3 Mayıs itibarıyla vergilendirileceği belirtilmiştir (Robinson vd., 2025 ve White House, 2025f).

2 Nisan 2025 tarihinde ABD Başkanı Donald J. Trump tarafından ilan edilen ve kamuoyunda "Liberation Day Tariffs" (Kurtuluş Günü Tarifeleri) olarak adlandırılan dış ticaret politikası, küresel ekonomi açısından yeni bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Bu politika paketi, ABD'nin uzun süredir eleştirdiği "asimetrik gümrük vergisi uygulamaları"na karşı geliştirilmiş ve ticarette karşılıklılık ilkesine dayalı yeni bir tarife rejimi benimsenmiştir (CFR, 2025). Başkan Trump, bu çerçevede, ABD'nin ticaret ortaklarından gördüğü gümrük tarifesi oranlarını baz alarak, benzer oranlarda misilleme niteliğinde tarifeler uygulayacağını duyurmuştur. 5 Nisan 2025'te yürürlüğe giren bu tarifeler, aynı zamanda "10% universal tariff" olarak tanımlanan, bazı ülkeleri muaf tutan ancak geniş bir ülke grubunu kapsayan evrensel bir gümrük vergisini de içermektedir. Çin için özel olarak %34 oranında bir "karşılıklılık tarifesi" paketi ilan edilmiş, ayrıca Meksika ve Kanada hariç olmak üzere tüm ülkeler bu evrensel vergi uygulamasına tabi tutulmuştur. Bununla birlikte, karşılıklılık tarifesi kapsamındaki ülkeler için 5 Nisan'da yürürlüğe giren %10 oranındaki verginin, 9 Nisan'da uygulanacak %34'lük tarifeden mahsup edileceği bildirilmiştir (White House, 2025c ve Robinson vd., 2025).

Trump yönetimi tarafından geliştirilen "karşılıklı tarife (reciprocal tariff)" politikası çerçevesinde, her ülke için ABD'nin uygulayacağı yeni gümrük oranları belirlenmiştir. Bu oranlar, 2 Nisan 2025 tarihli Yürütme Emri 14257 kapsamında açıklanmış ve Federal Register'da yayımlanmıştır. ABD'nin bu ülkelere karşılık olarak uygulamayı planladığı oran, "discounted reciprocal tariff" olarak adlandırılmaktadır. Politikanın temel amacı, ABD'nin ticaret dengesizliklerini azaltmak ve diğer ülkelerin yüksek tarifelerine karşı karşılıklılık (reciprocity) ilkesine dayalı bir dengeleme mekanizması kurmaktır. Yönetim, ülke bazında farklı oranlar belirlemiş; bu oranlar ticaret hacmi, stratejik ortaklık düzeyi ve sektör bağımlılıkları dikkate alınarak oluşturulmuştur.

ABD'nin seçilmiş ticaret ortaklarına yönelik belirlediği karşılıklılık temelli gümrük tarifesi oranları, ülke bazında Tablo 3'te gösterilmektedir:

Tablo 3. ABD'nin Seçilmiş Ülkeler İçin Belirlediği Karşılık Gümrük Tarifesi Oranları (2025)

Ülke	ABD'nin Uyguladığı Karşılık Tarifesi (%)
Çin	34
Avrupa Birliği	20
Vietnam	46
Japonya	24
Güney Kore	25
Tayland	36
Endonezya	32
Birleşik Krallık	10
Bangladeş	37
Sri Lanka	44
Türkiye	10
Meksika	10

Kaynak: (U.S. Government Publishing Office, 2025 ve Federal Register, 2025; 2 Nisan).

Bu oranlar, Trump yönetiminin ticaret politikalarında neo-merkantilist eğilimlerin belirgin bir şekilde yeniden ortaya çıktığını göstermektedir. ABD, bu politika aracılığıyla dış ticaretini stratejik öncelikler çerçevesinde yeniden düzenlemeyi ve ülke içi üretimi teşvik ederek ticaret açığını azaltmayı hedeflemiştir. Buna karşın, söz konusu oranların etkisi ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. Örneğin Çin,

ABD için en büyük ticaret açığı kaynağı olduğundan en yüksek karşılık tarifelerinden birine tabi tutulmuştur. Buna karşılık Türkiye, Meksika ve Birleşik Krallık gibi stratejik ülkeler için tarifeler %10 seviyesinde sabit tutulmuş, böylece bu ülkelerle olan ekonomik ilişkilerde simetri ve istikrar korunmuştur.

3 Nisan 2025'te, ABD'de üretilmeyen tüm otomobiller ve otomotiv parçaları için %25 oranında gümrük vergisi uygulanmaya başlanmıştır. Bu karar, yerli otomotiv üretimini teşvik etme amacı taşısa da, küresel otomotiv sektöründe tedarik zincirlerinde aksamalar ve maliyet artışlarına neden olmuştur. 4 Nisan'da Çin, 10 Nisan itibarıyla ABD mallarına %34 oranında gümrük vergisi uygulayacağını duyurmuştur. Ayrıca kömür ve LNG'ye %10; ham petrol ve tarım makinelerine %15; tarım ürünlerine ise %10 ila %15 oranlarında ek vergiler getirilmiştir (Huld, 2025 ve White House, 2025g).

5 Nisan'da ABD'nin %10 evrensel tarifesi yürürlüğe girmiş ve Çin'e yönelik toplam vergi oranı %30'a ulaşmıştır. 7 Nisan'da Trump yönetimi, Çin'in misillemelerine yanıt olarak %50 oranında ek bir vergi tehdidinde bulunmuş ve aynı gün Çin mallarına %84 oranında ek gümrük vergisi getirerek toplam oranı %104'e çıkarmıştır (White House, 2025h). 9 Nisan'da Çin, ABD ürünlerine %84 oranında misilleme vergisi uygulayacağını açıklamış (Ministry of Finance of the People's Republic of China, 2025b); Trump ise aynı gün Çin'e yönelik tarifeyi %145'e yükseltmiştir. Bu süreçte çelik, alüminyum ve otomobil ithalatına uygulanan %25 oranındaki tarifeler de yürürlükte kalmaya devam etmiştir (Huld, 2025). Ayrıca 9 Nisan'da Çin dışındaki ülkeler için geçerli olan "karşılıklılık tarifeleri" 90 gün süreyle askıya alınmış; ancak %10 evrensel vergi uygulaması sürdürülmüştür (White House, 2025ı).

11 Nisan 2025 itibarıyla ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı, karşılıklı uygulanan yüksek oranlı gümrük tarifeleriyle yeni bir tırmanma evresine girmiştir. Bu tarihte Çin, ABD'den ithal edilen tüm ürünlere yönelik gümrük vergisini %125 seviyesine çıkararak misilleme politikalarında en yüksek oranlardan birini uygulamıştır (Huld, 2025). Çin'in bu adımı, özellikle ABD'den ithal edilen enerji ürünleri, tarım makineleri, büyük hacimli otomobiller ve temel tarım ürünleri gibi stratejik kalemleri de kapsamıştır. Bununla birlikte, ABD yönetimi akıllı telefonlar, bilgisayarlar ve diğer elektronik ürünleri %125 oranındaki tarifeden muaf tutmuş; bu ürünlere %20 oranında vergi uygulanmasına karar vermiştir. Bir dizi misilleme hamlesi kapsamında, ABD, Çin'den ithal edilen ürünlere yönelik gümrük tarifesi oranını %245'e kadar yükseltmiştir. Bu yüksek tarifeler özellikle çelik, elektrikli araçlar, lityum iyon piller ve güneş panelleri gibi yeşil enerji bileşenlerine uygulanmıştır. Buna karşılık olarak Çin, Amerikan menşeli ürünlere %125 oranında gümrük vergisi getirerek karşılık vermiştir (White House, 2025i ve Robinson vd., 2025).

Trump'ın ikinci başkanlık döneminde uygulamaya koyduğu bu gümrük vergileri, ABD'nin ticaret politikalarında korumacı bir yaklaşımın benimsenmesine ve uluslararası ticaret sisteminde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu politikalar, küresel ticaret ilişkilerinde gerilimlere ve ekonomik belirsizliklere neden olmuştur.

4. Yeni Merkantilizmin Sonuçları: Küresel Etkiler ve Stratejik Dönüşüm

2008 küresel finans krizinden sonra kırılganlaşan ekonomik yapı, COVID-19 pandemisinin tetiklediği arz şokları ve artan jeopolitik kutuplaşma ile birleşince, korumacı politikalar yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda stratejik güvenlik araçları olarak da öne çıkmıştır. Bu dönüşüm, özellikle Donald J. Trump'ın ABD Başkanlığı döneminde belirginleşen ticaret savaşları ile birlikte, "yeni merkantilizm" olarak kavramsallaştırılabilecek bir politika paradigmasına dönüşmüştür. Bu yeni yönelim, sadece ABD'nin dış ticaret politikalarında değil, aynı zamanda Çin, Avrupa Birliği ve diğer önde gelen ekonomilerde de benzer reflekslerin gelişmesine yol açarak küresel ölçekte ekonomik ve stratejik dengeleri yeniden şekillendirmiştir. Son olarak, 2025 yılında Trump yönetiminin ikinci döneminde uygulamaya koyduğu ve neredeyse tüm ticaret ortaklarını kapsayan "karşılıklılık temelli tarifeler" (reciprocal tariffs), yeni merkantilist uygulamaların geldiği radikal boyutu gözler önüne sermiştir.

4.1. Ticaret Savaşlarının Küresel Ekonomi Üzerindeki Ampirik Etkileri

Ticaret savaşlarının uluslararası iktisat literatüründeki yeri, yalnızca günümüz politikalarıyla sınırlı kalmayıp, tarihsel süreçteki örnekler üzerinden şekillenen yapısal etkileriyle de önem taşımaktadır. Bu çerçevede, ticaret savaşları ekonomik çatışma biçimlerinden biri olarak tanımlanmakta; devletlerin, mal

ve hizmetlerin serbest dolaşımına yönelik kısıtlamalar yoluyla karşılıklı çıkar mücadelesine girdikleri bir uluslararası çatışma alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu savaşlar genellikle ya karşılıklı iş birliği eksikliği nedeniyle çift taraflı kayıplara, ya da güçlü bir ekonominin zayıf bir ekonomiye karşı avantaj elde etmesine neden olmaktadır. Özellikle 19. yüzyıldaki Fransa-İtalya ve Almanya-Rusya arasındaki ticaret anlaşmazlıkları ile 1930'lu yıllardaki Smoot-Hawley Yasası süreci, bu durumu açıklayan tarihsel örnekler arasında yer almaktadır (Bouët & Laborde, 2018).

1930 yılında ABD'de kabul edilen Smoot-Hawley Gümrük Tarifesi Yasası, ekonomik etkileri açısından oldukça tartışmalı bir müdahale olarak değerlendirilmektedir. ABD, bu yasa ile tarımsal ithalat ve 20 binden fazla ithal üründe tarife artışına gitmiş ve korumalı ürünlerin ithalat içindeki payını dikkate değer biçimde yükseltmiştir. Bu gelişme, kısa sürede başta Kanada olmak üzere diğer ticaret ortaklarının misillemeleriyle karşılık bulmuş; ardından uluslararası ticaret hacminde ciddi daralmalar yaşanmıştır. Nitekim, ABD'nin dünya ticaretindeki payı beş yıl içinde önemli ölçüde gerilemiş; ithalat hacmi ise %40 civarında düşüş göstermiştir. Bu süreç yalnızca artan korumacılıkla açıklanamaz; aynı zamanda milli gelirdeki düşüş, diğer ülkelerin uyguladığı karşı önlemler ve fiyatların genel seviyesindeki düşüş de bu etkiye katkı sunmuştur. Ekonomist Irwin'in (1998) gerçekleştirdiği analiz, söz konusu yasanın ABD ekonomisinde %0,3 ila %1,9 arasında üretkenlik kaybına neden olduğunu ortaya koymuştur (Irwin, 1998).

Yeni merkantilizmin çağdaş dönemdeki en somut uygulama örneği ise ABD ile Çin arasında yaşanan tarifelere dayalı ticaret savaşıdır. Bu çatışma yalnızca iki ülke arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda çok taraflı ticaret rejimlerini, küresel değer ve üretim zincirlerini, yatırım kararlarını ve bölgesel ekonomik dengeleri de ciddi biçimde etkilemiştir. Bouët ve Laborde'nin (2018) çalışması, özellikle ABD ile Çin arasında yaşanabilecek olası bir ticaret savaşının etkilerine odaklanmakta ve altı farklı senaryo üzerinden analizler sunmaktadır. Çalışmada, ABD'nin tek taraflı olarak gümrük vergilerini %35 oranında artırdığı varsayılmış, Çin'in bu hamleye karşılık verdiği senaryolarda ise uzun vadeli tarifelerin %35 ile %59,7 arasında değiştiği öngörülmüştür. Ancak Çin'in yalnızca kendi refahını maksimize etmeye odaklandığı bir senaryoda, uygulayacağı tarife oranı %3,7'ye kadar düşmektedir. ABD açısından değerlendirildiğinde, yalnızca ikili bir ticaret savaşının neden olduğu refah kayıplarının %0 ile %0,3 arasında değiştiği, Çin'in misillemede bulunduğu senaryolarda ise bu kaybın %0,3'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Çin açısından ise ticaret savaşının refah kayıpları %0,2 ile %1 arasında değişmekte; özellikle misilleme içeren senaryolarda bu kaybın %0,8 ile %1 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca, Çin'in karşılık verdiği senaryolarda her iki ülkenin de ihracat hacminde %6 ila %8 arasında bir düşüş yaşanacağı öngörülmektedir (Bouët & Laborde, 2018). Bu bulgular, ticaret savaşlarının hem ABD hem de Çin için ekonomik refah kayıplarına yol açtığını ve ihracat hacimlerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Çalışma, ticaret savaşlarının kazananı olmadığını ve her iki tarafın da zarar gördüğünü vurgulamaktadır.

Kutlina-Dimitrova ve Lakatos'un (2017) çalışmasında, tüm ülkelerin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından izin verilen azami sınırlar dahilinde gümrük tarifelerini artırdığı varsayımı altında bir genel denge analizi yapılmıştır. Bu senaryoda Çin'in ortalama tarife artışı %1, Avrupa Birliği'ninki %0,1, ABD'ninki ise %0 olarak hesaplanmıştır. Dünya genelinde ortalama gümrük tarifesi oranının %3,8'den %10,2'ye yükseldiği varsayılmıştır. Bu politika değişikliğinin, Çin'in refahında %0,8, Avrupa Birliği ve ABD'nin refahında ise %0,4 oranında kayba yol açacağı tahmin edilmiştir. Ayrıca, bu üç bölge için ithalat hacminde sırasıyla %6, %2 ve %5 oranında düşüş öngörülmektedir. Küresel düzeyde ise toplam refah kaybının %0,8, dünya ticaret hacmindeki azalmanın ise %9 düzeyinde olacağı öngörülmektedir (Kutlina-Dimitrova & Lakatos, 2017).

IMF'nin (2013) çalışmasında, ABD'nin ithalat tarifelerinde kalıcı bir şekilde %10 oranında artış yapmasının etkileri simüle edilmiştir. Bu senaryoya göre, uzun vadede ABD'nin reel gayrisafi yurt içi hasılasında yaklaşık %1 oranında bir azalma öngörülmektedir. Tarifelerin ithalat fiyatlarını artırması sonucunda ithalat hacimlerinde düşüş yaşanmakta, bu da dış ticaret dengesini etkilemektedir. Küresel ölçekte değerlendirildiğinde ise, dünya ekonomisinin geri kalanında da benzer yönde etkiler gözlemlenmekte; özellikle ekonomik büyüklük farkları dikkate alındığında, dünya GSYİH'sinde uzun vadeli etkiler yaklaşık %0,2 düzeyinde bir azalmayı işaret etmektedir (Anderson vd., 2013).

Nicel modellemeye dayanan çalışmalarıyla öne çıkan Ossa (2012, 2014), farklı senaryolar altında optimal ve Nash[1] tarifelerinin uygulanmasının ülke refahı üzerindeki etkilerini hesaplamıştır. 2012 yılı çalışmasında, optimal tarife uygulamasının ABD'ye %0,15 oranında refah kazancı sağladığını, Nash dengesi altında ise ABD'nin %0,03 oranında refah kaybı yaşadığını tespit etmiştir. Bu senaryoda diğer ülkeler için refah kayıpları %0,12 ila %0,79 arasında değişmektedir. 2014 yılı çalışmasında, çok taraflı iş birliğinin olmadığı Nash dengesi senaryosu üzerinden ticaret savaşlarını modelleyen Ossa, bu durumda uygulanan ortalama gümrük tarifesinin %63,4 olduğunu hesaplamaktadır. Bu çerçevede, ABD'nin %56,6, Çin'in %62,9, Avrupa Birliği'nin %69,4 ve Japonya'nın ise %77,6 oranında tarife uygulayacağı öngörülmektedir. Ticaret savaşının toplam reel gelir üzerinde %3,2 oranında bir kayba yol açacağı tahmin edilmektedir. Ülke bazında değerlendirildiğinde ise, bu senaryonun ABD için %2,4, Çin için %2,9, Avrupa Birliği için %2,7 ve Japonya için %2,8 oranında refah kaybına neden olacağı öngörülmektedir (Ossa, 2012, 2014) .

Bank of England (2018), ABD'nin üç yıl boyunca tüm ticaret ortaklarına %10 oranında tarife uygulamasının, ABD GSYH'sini %2,5; küresel GSYH'yı ise %1 oranında azaltacağını tahmin etmektedir. Eğer finansal koşulların sıkılaştığı varsayımı da senaryoya eklenirse, ABD'deki GSYH kaybı en yüksek düzeyde %3,5'e yaklaşmaktadır. Tarife artışının kalıcı olması halinde ise, ABD'nin GSYH'sinde ilk üç yıl için azami %5'lik bir düşüş öngörülmektedir. Bu senaryo altında, Euro Bölgesi ve dünya ekonomisi için GSYH kayıplarının zirve noktası %2 ile %2,5 arasında değişmektedir (Carney, 2018).

Zoller-Rydzek ve Felbermayr (2018), ABD'nin Çin menşeli 702 ürün kategorisini kapsayan ithalatına yönelik %25 oranında gümrük tarifesi artışının olası etkilerini incelemiştir. Bu politika sonucunda, ABD'nin yatırım malları ithalat hacminin %25'ten fazla, tüketim malları ve ara mallar ithalat hacimlerinin ise %40'tan fazla azalacağı tahmin edilmektedir. Uygulanan tarife artışlarıyla birlikte ABD'nin elde edeceği ek gümrük geliri 22,5 milyar dolar olarak hesaplanmış; bunun 18,9 milyar dolarlık kısmının Çinli ihracatçılar tarafından karşılanacağı öngörülmüştür. Toplamda, ABD ve Çin'in her biri için refah kaybının 1,6 milyar dolar düzeyinde olacağı tahmin edilmektedir (Benedikt Zoller & Felbermayr, 2018).

Balistreri ve Hillbery (2021), Başkan Donald Trump'ın seçim kampanyasında önerdiği korumacı ticaret politikalarının ekonomik etkilerini değerlendirmektedir. Çalışmada, ABD'nin Meksika ve Çin'e karşı uyguladığı tek taraflı tarifelerin etkileri ile bu ülkelerin verebileceği optimal karşılıklar hem tek taraflı hem de Nash dengesi bağlamında incelenmiştir. ABD'nin Meksika'ya yönelik uygulayabileceği optimal tarife oranı yaklaşık %12 olarak belirlenmiş ve bu durumda ABD'nin elde edeceği refah kazancı 6,3 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Buna karşılık Trump'ın önerdiği %35'lik tarife ABD için 5 milyar dolarlık refah kaybına yol açmaktadır. Meksika'nın optimal karşılığı %5 tarife ile yalnızca 0,87 milyar dolar kazanç sağlarken, %20 tarifeye maruz kaldığında refahı yaklaşık 30 milyar dolar (%4) azalmakta; %35 tarifede bu kayıp daha da büyümektedir. Nash dengesinde ABD 1 milyar dolar, Meksika ise 20,4 milyar dolar refah kaybı yaşamaktadır. Çin ile yapılan senaryoda ise, Çin'in başlangıç tarifelerinin zaten yüksek olduğu ve bu nedenle ABD'nin optimal tarifelerine karşılık Çin'in kendi tarifelerini düşürmesinin daha rasyonel bir tepki olacağı ifade edilmiştir. Bu durumda Nash dengesinde ABD'nin sınırlı bir refah kazancı elde ettiği, Çin'in ise refah kaybına uğradığı hesaplanmıştır. Sonuç olarak, çalışma hem Trump dönemi ticaret stratejisinin kısa vadeli kazanç beklentilerini sorgulamakta hem de küçük ve orta ölçekli ekonomilerin bu tür korumacı uygulamalara karşı sınırlı misilleme kapasitesine sahip olduğunu vurgulayarak, çok taraflı ticaret sisteminin kırılganlıklarına dikkat çekmektedir (Balistreri & Hillberry, 2021).

Sonuç olarak gerek tarihsel gerekse çağdaş örnekler üzerinden yürütülen ampirik analizler, ticaret savaşlarının hem uygulayan ülkeler hem de hedef ülkeler açısından önemli refah kayıplarına neden olduğunu ortaya koymaktadır. Optimal tarife teorilerinin pratikte karşılaştığı sınırlamalar, özellikle küçük ve orta ölçekli ekonomilerin misilleme kapasitesinin zayıf kalmasıyla daha da belirginleşmektedir. Bu çerçevede, yeni merkantilist politikaların kısa vadeli kazanımlar sunsa da

[1] Nash tarifesi, ülkelerin karşılıklı olarak birbirlerinin ticaret politikalarına tepki vererek optimal stratejilerini belirlediği bir denge durumunu ifade eder. Bu durumda, hiçbir ülke tek başına tarife politikasını değiştirerek refahını artırma imkânına sahip değildir. Kavram, oyun teorisindeki Nash dengesi çerçevesinde değerlendirilmekte ve çok taraflı iş birliğinin olmadığı senaryoların ekonomik sonuçlarını analiz etmede kullanılır (Ossa, 2012).

küresel ticaretin kurumsal yapısını zayıflattığı ve uzun vadede tüm aktörler için ekonomik ve stratejik maliyetler yarattığı görülmektedir. Ticaret savaşlarının bu çok yönlü etkileri, yalnızca ekonomik verilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda tedarik zincirlerinin kırılması, stratejik bağımlılıkların artması ve bölgesel bloklaşmaların derinleşmesi gibi jeoekonomik dönüşüm süreçlerini de beraberinde getirmektedir.

4.2. Küresel Bloklaşma, Tedarik Zinciri Kırılmaları ve Jeoekonomik Kutuplaşma

Ticaret savaşlarının yalnızca ekonomik sonuçlar doğurmakla kalmayıp, aynı zamanda küresel jeoekonomik yapıyı da dönüştürdüğü açıktır. Serbest ticaretin yerine korumacı yaklaşımların geçtiği bu yeni dönemde, ülkeler üretim süreçlerini kendi sınırları içinde yeniden konumlandırma eğilimine girmiş; tedarik zincirlerinde bölgeselleşme, tedarik güvenliği ve stratejik özerklik gibi kavramlar politika gündeminin merkezine yerleşmiştir. Özellikle Avrupa Birliği, dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla stratejik sektörlerde kendi kendine yeterlilik hedefini öne çıkarırken; Çin-ABD rekabeti, Güneydoğu Asya'da RCEP (Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık) gibi yeni bölgesel ticaret bloklarının oluşmasına neden olmuştur.

Banque de France'ın (2018) yaptığı çalışmada, tüm ülkelerin eşzamanlı olarak ithalat tarifelerini %10 oranında artırdığı küresel bir ticaret savaşı senaryosu simüle edilmiştir. Bu senaryoda, ilk yıl itibarıyla dünya GSYH'sinde doğrudan %0,7 oranında bir düşüş öngörülürken, ikinci yıl bu kaybın %1 düzeyine ulaştığı hesaplanmaktadır. Ancak söz konusu etki yalnızca tarife artışına bağlı değildir. Çalışma, tarife şokunun yanı sıra üretkenlikte azalma (kaynakların verimsiz dağılımı), sermaye maliyetlerinde artış (artan borçlanma riskine bağlı olarak) ve yatırım harcamalarının ertelenmesi gibi üç temel yayılma mekanizmasını da dikkate almaktadır. Bu ek etkilerle birlikte, dünya ekonomisinin birinci yıldaki toplam kaybı %1,5 ile %2 arasında değişmekte; ikinci yılda ise bu kayıplar %2,2 ile %2,9 aralığında yoğunlaşmaktadır. Üçüncü yılda ise doğrudan tarife etkisi aynı kalmakla birlikte, yayılma kanallarının etkisi kademeli olarak azalmakta ve toplam GSYH kaybı %2 ile %2,5 seviyelerine gerilemektedir. Söz konusu tahminler, düşük (tek standart sapma) ve yüksek (çift standart sapma) belirsizlik düzeylerini dikkate alan farklı senaryolara göre oluşturulmuştur (Berthou vd., 2018). Bu bulgular, küresel ölçekte korumacı eğilimlerin artmasının yalnızca ekonomik büyümeyi yavaşlatmakla kalmadığını; aynı zamanda küresel bloklaşmayı hızlandırdığını da ortaya koymaktadır. Artan belirsizlik ve yatırım kararlarındaki temkinlilik, uluslararası ekonomik sistemin kırılganlığını artırmakta ve uzun vadeli jeoekonomik kutuplaşmayı beslemektedir.

Trump yönetimi, dış ticareti yalnızca ekonomik bir araç olarak değil, aynı zamanda jeopolitik baskı mekanizması olarak da kullanmıştır. Bu bağlamda, Çin merkezli teknoloji şirketi Huawei'nin ABD pazarından dışlanması, TikTok'un ABD'de faaliyet göstermesine yönelik kısıtlamalar ve çeşitli yarı iletken ürünlerine getirilen ihracat kontrolleri gibi uygulamalar, ABD'nin dış ticareti stratejik rekabet alanı olarak nasıl kullandığını gösteren somut örnekler arasında yer almaktadır. Çin'in teknolojik yükselişini hedef alan sınırlamalar, Avrupa'nın enerji ve savunma yatırımlarına yönelik ticari baskılar, yeni merkantilist eğilimlerin jeoekonomik kutuplaşmayı da tetiklediğini göstermektedir.

Bu yapısal dönüşüm süreci, yalnızca ticaret rejimlerini değil, aynı zamanda küresel üretim coğrafyasını da yeniden şekillendirmiştir. Özellikle çok uluslu şirketlerin "Çin+1" stratejisi doğrultusunda Vietnam, Endonezya, Bangladeş ve Hindistan gibi alternatif üretim merkezlerine yönelmesi, Çin'in küresel tedarik zincirindeki merkezi rolünü kademeli olarak azaltmaya başlamıştır (Basu & Ray, 2022). ABD ve Japonya gibi ülkelerin teşvik politikalarıyla desteklediği bu çeşitlendirme stratejisi, yalnızca ekonomik maliyet avantajları üzerinden değil, aynı zamanda siyasi riskleri azaltma hedefiyle de şekillenmektedir.

Bu gelişmelere paralel olarak, Avrupa Birliği de dışa bağımlılığı azaltmayı amaçlayan "açık stratejik özerklik" (open strategic autonomy) vizyonunu 2021 yılından itibaren politika belgelerine yansıtmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan bu belgelerde özellikle ilaç, yarı iletken, yeşil enerji teknolojileri ve savunma sanayi gibi stratejik sektörlerde yerli kapasite inşası hedeflenmektedir (European Commission, 2021). Bu yaklaşımla AB, hem küresel şoklara karşı dayanıklılığını artırmayı hem de jeopolitik rekabet ortamında daha otonom bir aktör olmayı amaçlamaktadır.

Ticaretin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda stratejik ve güvenlik temelli bir enstrümana dönüşmesi, silahlanma ile tedarik politikalarının iç içe geçmesine neden olmuştur. ABD'nin Çin'e

yönelik yarı iletken ve ileri teknoloji ihracatına getirdiği kısıtlamalar, özellikle çip endüstrisinde Batı blokunun üstünlüğünü koruma çabası olarak değerlendirilmekte; bu durum, ekonomik önlemlerin aynı zamanda savunma stratejilerinin parçası haline geldiğini göstermektedir. Bu kapsamda, Çin'in 2030 yılına kadar "çip bağımsızlığı" hedefi de jeoekonomik rekabetin bir diğer cephesini oluşturmuştur (Khan & Flynn, 2020).

Son olarak, bu çok yönlü dönüşümün jeopolitik düzeyde bloklar arası eksenleşmeyi de derinleştirdiği görülmektedir. G7 ülkeleri ticaret, teknoloji ve güvenlik konularında daha sıkı eşgüdüm arayışına girerken; BRICS+ ülkeleri alternatif ekonomik ortaklıklar ve rezerv para birimi gibi konularda iş birliğini genişletmektedir. Bu kutuplaşma süreci, yalnızca klasik ittifakların yeniden tanımlanmasına değil, aynı zamanda çok taraflı ticaret sisteminin zemin kaybetmesine de neden olmaktadır (Ferragamo, 2024 ve Khan & Flynn, 2020).

4.3. Türkiye İçin Stratejik Konumlanma ve Politika Önerileri

Küresel ticaret sisteminde yeni merkantilist eğilimlerin belirginleştiği bir dönemde, Türkiye'nin dış ticaret stratejisini yeniden değerlendirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Devlet müdahalesi, yerli üretimi teşvik ve dışa bağımlılığın azaltılması gibi temalarla öne çıkan bu yeni küresel düzende, Türkiye'nin ekonomik kırılganlıklarını azaltarak küresel rekabet gücünü artıracak çok katmanlı ve çok ölçekli bir politika çerçevesi geliştirmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, kısa vadede esnek müdahale mekanizmaları, orta vadede üretim ve sanayi kapasitesini güçlendirecek yapısal adımlar ve uzun vadede kurumsal düzeyde entegrasyon ve dönüşüm hedefleri ön plana çıkarılmalıdır.

Bu stratejik gereklilik, özellikle dış kaynaklı ticaret politikası şoklarına karşı verilen tepkilerde daha da belirginleşmektedir. Nitekim Donald Trump'ın başkanlık döneminde uygulamaya koyduğu geniş kapsamlı gümrük tarifeleri, Türkiye açısından da önemli sınamalar doğurmuştur. 2018'de çelik ve alüminyuma getirilen %25 ve %10'luk tarifeler, Türkiye'nin ABD'ye ihracatını ciddi şekilde daraltmış; 2025'te başlatılan karşılıklılık tarifesi uygulamalarında ise Türkiye %10'luk simetrik oranlarla nispeten korunmuş olsa da, ticaretin öngörülebilirliği açısından yeni risk alanları ortaya çıkmıştır.

Bu eğilimin sektörel yansımalarını en açık biçimde çelik ticareti özelinde gözlemlemek mümkündür. Çünkü çelik, hem Trump yönetiminin "America First" politikalarının merkezinde yer almış hem de Türkiye'nin ABD ile dış ticaretinde en yüksek katma değere sahip sektörlerden biri olmuştur. Türkiye–ABD çelik ticareti verileri, korumacı politikaların etkisini somut biçimde ortaya koymaktadır.

Örneğin, 2015 yılında ABD, Türkiye'nin en büyük çelik ihracat pazarı konumundaydı. Bu dönemde Türkiye, ABD'ye yaklaşık 2,3 milyon ton çelik ihraç ederek toplam çelik ihracatının yaklaşık %15,6'sını tek başına bu ülkeye yönlendirmiştir. Ancak Trump yönetiminin 2017 sonrasında devreye aldığı "America First" stratejisi ve 2018 tarihli 232. Bölüm tarifeleri sonrasında ABD'ye çelik ihracatı keskin biçimde gerilemiştir. 2017'de 1,76 milyon ton olan ihracat hacmi, 2019'da %70'e varan bir düşüşle 0,5 milyon tonun altına inmiş, 2024 itibarıyla ise yalnızca yaklaşık 0,42 milyon ton düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu düşüş, 2018 yılında çelik ithalatına getirilen %25 oranındaki tarifenin, ardından 2019'da Türkiye'ye özel olarak %50'ye çıkarılan ek vergi uygulamasının doğrudan bir sonucudur. 2015–2024 döneminde ABD, Türkiye'nin çelik ihracatında 1. sıradan 11. sıraya gerilemiş, ihracatın yönü Avrupa ve Orta Doğu pazarlarına kaymıştır. Özellikle Romanya, İtalya, Yemen ve Ukrayna, 2024 itibarıyla Türkiye'nin yeni öncelikli pazarları haline gelmiştir (International Trade Administration, 2025). Bu yönelim, korumacılığın ihracat hacmini değil, ticaretin yönünü değiştirdiği klasik bir ticaret sapması örneği oluşturmuştur.

Söz konusu dönüşüm, Türkiye'nin ihracat yöneliminde jeoekonomik bir yeniden yapılanma sürecini başlatmıştır. TÜİK'in 2017–2023 dönemi verilerine göre Türkiye'nin ABD'ye ihracatı 8,7 milyar dolardan 14,8 milyar dolara yükselmiş olsa da, toplam ihracattaki payı %6,4'ten %4,9'a gerilemiştir. Bu düşüş, nominal artışa rağmen pazar ağırlığının azaldığını göstermektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin Asya, Orta Doğu ve Afrika pazarlarının toplam ihracat payı %28'den %36'ya yükselmiş; özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Mısır ve Cezayir gibi ülkelerde güçlü artışlar kaydedilmiştir. Sektörel bazda bakıldığında, Türkiye'nin ABD'ye olan bağımlılığı özellikle çelik ve metal ürünlerinde azalmış; ihracat yönü Avrupa ve Orta Doğu ülkelerine kaymıştır. Buna karşılık otomotiv, makine ve kimya gibi sektörlerde Asya ve Afrika pazarlarının payı artmıştır (TİM, 2017; 2019; 2024). Bu tablo,

ABD ve AB'de yükselen korumacılığa karşı pazar çeşitlendirme stratejisinin hızlandığını ve Türkiye'nin yeni yönelimini çok kutuplu ticaret mimarisi içinde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu gelişmeler, Türkiye'nin dış ticaret politikasında yalnızca miktar bazlı hedeflere değil, aynı zamanda yapısal direnç ve çeşitlendirme unsurlarına öncelik vermesi gerektiğini göstermektedir.

ABD, Türkiye'nin dış ticaretinde önemli bir ortak olmaya devam etmektedir. 2023 yılı itibarıyla Türkiye'nin ABD'ye ihracatı 14,8 milyar dolar seviyesindeyken, ithalatı 15,8 milyar dolar olmuştur. Başlıca ihracat kalemleri tekstil ürünleri, otomotiv yedek parçaları, mücevherat ve makine ekipmanlarıdır. İthalatta ise uçak parçaları, kimyasallar ve dijital cihazlar öne çıkmaktadır (TİM, 2024a). 2018 yılı sonrası oluşan gümrük tarifeleri baskısı, yalnızca ticaret hacmini değil; Türkiye'nin küresel tedarik zincirlerindeki konumunu da zayıflatmıştır. Bu örnek, ticaret savaşlarının doğrudan etkilerinin, orta ölçekli ekonomiler açısından ne kadar yıkıcı olabileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin dış ticaret politikası yalnızca ithalat ve ihracat dengelerini gözeten bir araç olmaktan çıkarılmalı; jeopolitik belirsizlikler, tedarik zinciri güvenliği, dijital rekabet ve finansal kırılganlıklar gibi alanlarla entegre biçimde ele alınmalıdır. Stratejik ürün ve sektörler önceliklendirilerek, ithalata bağımlı kalınan alanlarda üretim kapasitesi güçlendirilmeli; yerli üretimi destekleyen kamu alım politikaları, teknoloji transferine dayalı yatırım teşvikleri ve ithal ikamesine yönelik sübvansiyon mekanizmaları etkinleştirilmelidir.

Türkiye'nin lojistik ve coğrafi konum avantajı, küresel tedarik zincirlerinin kırıldığı bir dönemde stratejik fırsatlara dönüştürülebilir. Avrupa, Asya ve Afrika arasındaki geçiş noktası olan Türkiye, tedarik zinciri çeşitlendirmesi arayışındaki çok uluslu şirketler için bölgesel üretim ve dağıtım üssü haline gelebilir. Ancak bu potansiyelin gerçeğe dönüşebilmesi için dijital gümrük altyapısının geliştirilmesi, demiryolu ve liman bağlantılarının güçlendirilmesi ve lojistik süreçlerde maliyet-etkinlik optimizasyonu sağlanması gerekmektedir.

Diğer taraftan, kur oynaklığı ve finansal kırılganlıklar, dış ticaretin sürdürülebilirliğini doğrudan etkileyen temel sorunlar arasında yer almaktadır. Ticaret savaşları, pandemi ve bölgesel çatışmalar nedeniyle artan belirsizlik ortamı, Türkiye gibi dışa açık ve dövizle borçlanan ekonomilerde yüksek kur riski yaratmaktadır. Bu nedenle, ihracatçı firmalar için döviz korumalı kredi mekanizmalarının genişletilmesi, Eximbank desteklerinin kur riskine duyarlı hale getirilmesi ve ileri vadeli döviz işlemleri ile riskten korunma (hedging) araçlarının kullanımının yaygınlaştırılması, dış ticaretteki finansal dayanıklılığı artıracaktır.

Yeni merkantilist eğilimlerin yalnızca gümrük tarifeleriyle sınırlı kalmadığı, dijital hizmet vergileri, sınır ötesi veri transferi kısıtlamaları ve platform regülasyonları gibi yeni nesil ticaret bariyerlerinin öne çıktığı bu dönemde, Türkiye'nin dijital ticaret altyapısını da eş zamanlı olarak güçlendirmesi gerekmektedir. E-ihracatın teşvik edilmesi, dijital gümrük entegrasyonlarının tamamlanması ve sınır ötesi hizmet sağlayıcılarının hukuki haklarının korunmasına yönelik ticaret diplomasisinin geliştirilmesi, Türkiye'nin bu yeni rekabet alanında geri kalmamasını sağlayacaktır.

Orta vadede ise dış ticaret ile sanayi politikaları arasında kurumsal uyum sağlanmalı; katma değeri yüksek üretimi teşvik eden sanayi politikalarıyla ihracat yapısının dönüşümü sağlanmalıdır. Ar-Ge, inovasyon ve dijitalleşme odaklı kamu-özel iş birlikleri desteklenerek, Türkiye'nin küresel değer zincirlerinde daha üst segmentlerde yer alması hedeflenmelidir. Aynı zamanda yeşil dönüşüm ve karbon düzenlemeleri gibi yeni ticaret normlarına uyumlu üretim altyapısının inşası da rekabet gücünü artıracaktır.

2025 yılında Trump'ın ikinci kez başkanlığa gelmesiyle birlikte yeniden yükselen korumacı eğilimler, Türkiye açısından hem risk hem de fırsat alanları yaratmaktadır. Ancak, bu süreç aynı zamanda "sonraki dönem" belirsizliğini de artırmaktadır. Çünkü Trump sonrası dönemde ABD dış ticaret politikalarının yeniden serbestleşip serbestleşmeyeceği öngörülemez bir durumdadır. Demokrat bir yönetim altında Dünya Ticaret Örgütü mekanizmalarının ve çok taraflı ticaret sisteminin yeniden güçlendirilmesi yönünde bir eğilim ortaya çıkabilirken, daha korumacı bir Cumhuriyetçi yönetim altında ise bu mekanizmaların ikinci plana itilmesi veya sınırlanması söz konusu olabilir. Bu durum, Türkiye gibi dışa açık ancak sistemin karar mekanizmalarında sınırlı etkisi olan ülkeler açısından büyük bir belirsizlik üretmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin yalnızca mevcut ABD yönetiminin kararlarına değil, küresel sistemin genel yönelimine göre esnek politika araçları geliştirmesi gerekmektedir. Uzun vadeli

öngörüsüzlük ve stratejik belirsizlikler karşısında adaptif ve senaryo bazlı dış ticaret politikalarının hayata geçirilmesi, Türkiye'nin dış şoklara karşı daha dirençli hale gelmesini sağlayabilir.

Uzun vadeli bakıldığında ise Türkiye'nin çok taraflı ticaret sistemlerinde daha etkin rol üstlenmesi, dış ticaret stratejisinin yalnızca iç dinamiklere değil küresel normlara da entegre edilmesini gerektirmektedir. Dünya Ticaret Örgütü başta olmak üzere küresel platformlarda aktif diplomatik pozisyon alınmalı; ticaret, sanayi, teknoloji ve yatırım politikaları arasında kurumsal senkronizasyonu sağlayacak yapıların inşası hızlandırılmalıdır. Bu amaçla önerilebilecek kurumsal mekanizmalardan biri, Ticaret ve Sanayi Yüksek Koordinasyon Kurulu gibi, hem özel sektörü hem de kamu kurumlarını entegre eden, çok aktörlü bir karar destek yapısıdır.

Sonuç olarak Türkiye'nin dış ticaret stratejisi, üretim altyapısından dijitalleşmeye, kur riskinden yeşil dönüşüme, lojistik üstünlükten platform rekabetine kadar çok boyutlu bir vizyona dayanmalıdır. Yalnızca klasik tarifelere tepki veren bir ülke konumundan çıkılarak, sistem kuran, yönlendiren ve çevik müdahale kapasitesine sahip bir dış ticaret mimarisi inşa edilmelidir. Bu sayede Türkiye, yeni merkantilist çağın yalnızca pasif izleyicisi değil, etkin ve stratejik bir aktörü olabilir.

Sonuç

21. yüzyılın ilk çeyreğinde uluslararası ticaret düzeni, yalnızca ekonomik etkileşimlerin değil, aynı zamanda stratejik rekabetin ve jeopolitik konumlanmanın temel belirleyicisi haline gelmiştir. Özellikle 2008 küresel finans krizinden sonra belirginleşen kırılganlıklar, COVID-19 pandemisiyle hız kazanan tedarik zinciri şokları ve büyük güçler arasında artan jeopolitik gerilimler, dünya ekonomisinde korumacılığın yeniden yükselişe geçmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreç, klasik merkantilist düşüncenin çağdaş bir uyarlaması olarak değerlendirilebilecek "yeni merkantilizm"in, özellikle büyük ekonomilerin dış ticaret politikalarında belirleyici hale gelmesine neden olmuştur. Devlet müdahalesi, stratejik sektörlerde yerli üretimi teşvik etme, ithalatı kısıtlama ve ihracatı artırma gibi unsurlar üzerinden şekillenen bu yeni yönelim, küresel serbest ticaret sisteminin sürdürülebilirliğini de tartışmaya açmıştır.

Çalışmada, yeni merkantilist eğilimlerin en çarpıcı örneklerinden biri olarak Donald Trump yönetiminin ticaret politikaları ayrıntılı biçimde incelenmiştir. 2017–2021 yılları arasındaki ilk başkanlık döneminde uygulanan tarifeler, ithalat kısıtlamaları ve ticaret anlaşmalarının yeniden müzakeresi, yalnızca ABD'nin ticaret dengesini hedef almakla kalmamış, aynı zamanda ekonomik egemenlik ve stratejik üstünlüğün yeniden inşası amacına da hizmet etmiştir. 2025 yılı itibarıyla Trump'ın ikinci başkanlık döneminde uygulamaya koyduğu "karşılıklılık esaslı tarifeler" ve neredeyse tüm ticaret ortaklarını kapsayan vergi artışları, yalnızca korumacılığın radikalleştiğini değil, aynı zamanda uluslararası ticaret sisteminin kurumsal dayanaklarının zayıfladığını göstermiştir. Ticaretin artık yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda stratejik ve güvenlik temelli bir araç olarak kullanılması; ABD'nin Çin'e yönelik teknoloji ihracatına getirdiği kısıtlamalar, dijital hizmet vergileri ve enerji kaynaklı dış ticaret hamleleriyle daha belirgin hale gelmiştir.

Tarihsel ve teorik çerçevede merkantilizmden neo-merkantilizme, oradan da yeni merkantilizme evrilen bu dönüşüm, yalnızca ABD'nin politikalarıyla sınırlı kalmamış; Çin, Avrupa Birliği, Japonya ve Hindistan gibi diğer büyük ekonomilerde de benzer eğilimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. "Made in China 2025", "Açık Stratejik Özerklik" ve "Tedarik Güvenliği Gündemi" gibi ulusal stratejiler, korumacılığın küresel ölçekte norm haline gelmekte olduğunu ortaya koymaktadır. Tedarik zincirlerinde bölgeselleşme, yatırım yönelimlerinin stratejik sektörlere kayması, küresel değer zincirlerinin yeniden yapılandırılması gibi eğilimler, jeoekonomik kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Bu gelişmeler, Dünya Ticaret Örgütü gibi çok taraflı kurumsal yapıların etkinliğini sınırlamakta; ticaret savaşlarının kısa vadeli etkilerinin ötesinde, uluslararası sistemin uzun vadeli istikrarı açısından tehdit oluşturmaktadır.

Ampirik bulgular, ticaret savaşlarının uygulayan ülkeler açısından bile kalıcı refah kayıplarına, üretim ve ihracat hacimlerinde azalmaya, yatırım kararlarında belirsizliğe ve küresel ticaret hacminde daralmaya neden olduğunu göstermektedir. Nitekim ABD ve Çin arasında yaşanan tarifeye dayalı çatışmalar, yalnızca ikili ilişkilerde değil; çok taraflı ticaret normlarında, küresel üretim ağlarında ve yatırım akımlarında ciddi bozulmalara yol açmıştır. İthalat maliyetlerinin artması, yerli üretim üzerindeki baskının sınırlı kalması ve teknolojik dışa bağımlılığın giderilememesi gibi unsurlar, uygulanan politikaların beklenen kazanımları sağlamadığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte,

özellikle orta ve küçük ölçekli ekonomiler açısından bu tür korumacı dalgalar, hem dış pazar erişimi hem de küresel değer zincirlerine entegrasyon açısından ciddi tehditler barındırmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye için izlenecek dış ticaret stratejisinin, yalnızca kısa vadeli koruma mekanizmalarına değil; aynı zamanda orta ve uzun vadeli yapısal dönüşüm hedeflerine dayanması büyük önem taşımaktadır. Kısa vadede, dış ticaret dengelerini gözeten esnek müdahale araçlarının geliştirilmesi, stratejik ithalat bağımlılıklarının azaltılması ve ticaret diplomasisi kapasitesinin artırılması öncelikli olmalıdır. Gümrük vergisi politikalarında reaktif değil, önleyici ve seçici bir yaklaşım benimsenmeli; uluslararası normlara uyum gözetilerek korumacılığın meşruiyeti güçlendirilmelidir. Orta vadede, Türkiye'nin üretim yapısını yüksek katma değerli ve teknoloji yoğun sektörlere kaydıracak sanayi politikaları ön plana çıkarılmalı; kamu alımları, yerli girdi teşvikleri ve Ar-Ge destekleri ile ulusal rekabet gücü pekiştirilmelidir. Aynı zamanda ihracat pazarlarının çeşitlendirilmesi, bölgesel ticaret bloklarıyla iş birliklerinin derinleştirilmesi ve dış ekonomik şoklara karşı dayanıklılığın artırılması sağlanmalıdır. Uzun vadede ise dış ticaretin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kurumsal altyapının güçlendirilmesi, Dünya Ticaret Örgütü gibi çok taraflı yapılarda daha aktif roller üstlenilmesi ve dışa açıklığı destekleyen yapısal reformların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu bütüncül politika yaklaşımı, Türkiye'nin küresel korumacılık dalgası karşısında rekabet gücünü korumasını, ekonomik sürdürülebilirliği sağlamasını ve jeoekonomik dönüşüm sürecine stratejik bir aktör olarak dâhil olmasını mümkün kılacaktır.

Kaynakça

Aizcorbe, A. (2007). Japanese exchange rates, export restraints, and auto prices in the 1980s. *Monthly Labor Review*, 17–22.

Anderson, M. D., Hunt, M. B. L., Kortelainen, M., Kumhof, M. M., Laxton, M. D., Muir, M. D. V., Mursula, S., & Snudden, S. (2013). Getting to Know GIMF: The Simulation Properties of the Global Integrated Monetary and Fiscal Model. *IMF Working Papers*, *WP/13/55*, Article 2013/055. https://ideas.repec.org//p/imf/imfwpa/2013-055.html adresinden 9 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Balistreri, E. J., & Hillberry, R. H. (2021). 21st Century Trade Wars. In P. Dixon, J. Francois, & D. Van Der Mensbrugghe (Eds.), *Policy Analysis and Modeling of the Global Economy: A Festschrift Celebrating Thomas Hertel* (Vol. 76, pp. 279–297). World Scientific. https://doi.org/10.1142/9789811233630_0009 adresinden 06 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

Basu, P., & Ray, P. (2022). China-plus-one: Expanding global value chains. *Journal of Business Strategy*, *43*(6), 350–356.

BBC. (2012, November 9). China imposes tariffs on EU and Japanese steel. *BBC News*. https://www.bbc.com/news/business-20263980 adresinden 12 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

Benedikt Zoller, R., & Felbermayr, G. (2018). *Who is paying for the Trade War with China?* (11; EconPol Policy Brief, pp. 1–13). IFO Institute-Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich. https://www.econstor.eu/handle/10419/219533 adresinden 05 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Berthou, A., Jardet, C., Siena, D., & Szczerbowicz, U. (2018). *Quantifying the losses from a global trade war*. Banque de France. https://www.banque-france.fr/en/publications-and-statistics/publications/quantifying-losses-global-trade-war adresinden 12 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Bhagwati, J. (1988). *Protectionism*. MIT Press.

Bouët, A., & Laborde, D. (2018). US trade wars in the twenty-first century with emerging countries: Make America and its partners lose again. *The World Economy*, *41*(9), 2276–2319. https://doi.org/10.1111/twec.12719 adresinden 9 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Brenscheidt, M. (1975). The Legal Status of the Soviet Foreign Trade Monopoly in the Federal Republic of Germany. *International Lawyer*, *9*(1), 197–208.

Brown, A. G. (2003). *Reluctant Partners: A History of Multilateral Trade Cooperation 1850–2000*. The University of Michigan Press.

Carney, M. (2018). From protectionism to prosperity. *Bank of England*, 1–18.

CFR. (2025). *Timeline: U.S.-China Relations*. https://www.cfr.org/timeline/us-china-relations adresinden 11 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Chatzky, A., McBride, J., & Sergie, M. A. (2020). *NAFTA and the USMCA: Weighing the Impact of North American Trade Council on Foreign Relations*. Council on Foreign Relations. https://www.cfr.org/backgrounder/naftas-economic-impact adresinden 08 Temmuz 2025 tarihinde alınmıştır.

Council of the European Union. (2020). *The EU's Common Agricultural Policy*. Germany's Presidency of the Council of the European Union. https://www.eu2020.de/eu2020-en/news/article/cap-eu-common-agricultural-policy-explained-2380260 adresinden 06 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

Cwik, P. F. (2011). The New Neo-Mercantilism: Currency Manipulation as a Form of Protectionism. *Economic Affairs*, *31*(3), 7–11. https://doi.org/10.1111/j.1468-0270.2011.02117.x adresinden 27 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Deyon, P. (1953). *Le Mercantilisme: Vol. Questions d'Histoire*. Flammarion.

Drabek, Z. (2024). Is the WTO terminally ill? Threats to the international trading system. *Asia and the Global Economy*, *4*(1), 1–19. https://doi.org/10.1016/j.aglobe.2024.100078 adresinden 11 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

European Commission. (2021). *Updating the 2020 Industrial Strategy: Towards a stronger Single Market for Europe's recovery*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1884 adresinden 10 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

European Commission. (2024). *Horizon Europe strategic plan 2025-2027*. Publications Office of the European Union. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6abcc8e7-e685-11ee-8b2b-01aa75ed71a1 adresinden 06 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

European Parliament. (2022). *EU Strategic Autonomy Monitor 2013-2023: From concept to capacity* (EU Strategic Autonomy Monitor Briefing from the European Parliament).

Evenett, S. J. (2019). Protectionism, state discrimination, and international business since the onset of the Global Financial Crisis. *Journal of International Business Policy*, *2*(1), 9–36. https://doi.org/10.1057/s42214-019-00021-0 adresinden 28 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Federal Register. (2025). *Regulating Imports With a Reciprocal Tariff To Rectify Trade Practices That Contribute to Large and Persistent Annual United States Goods Trade Deficits*. Vol. 90, No. 65, Monday, April 7, 2025.

Ferragamo, M. (2024). *What Is the BRICS Group and Why Is It Expanding?* Council on Foreign Relations. https://www.cfr.org/backgrounder/what-brics-group-and-why-it-expanding adresinden 10 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Frieden, J. A. (2012). The Modern Capitalist World Economy: A Historical Overview. In D. C. Mueller (Ed.), *The Oxford Handbook of Capitalism,* (pp. 17–37). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195391176.013.0002 adresinden 09 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Gilpin, R. (1987). *The political economy of international relations*. Princeton University Press.

Hass, R., & Denmark, A. (2020). *More pain than gain: How the US-China trade war hurt America*. https://www.brookings.edu/articles/more-pain-than-gain-how-the-us-china-trade-war-hurt-america/ adresinden 11 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Heckscher, E. F. (1935). *Mercantilism: Volume I*. Routledge.

Helleiner, E. (2021). *The Neomercantilists: A Global Intellectual History*. Cornell University Press.

Huld, A. (2025). *Trump's China Tariffs Raised to 145%—Overview and Trade Implications.* https://www.china-briefing.com/news/trump-raises-tariffs-on-china-to-125-overview-and-trade-implications/ adresinden 08 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Humphreys, D. (2013). New Mercantilism: A Perspective on How Politics is Shaping World Metal Supply. *Resources policy*, 38(3), 341-349.

International Trade Administration. (2025). Global Steel Trade Monitor. https://www.trade.gov/data-visualization/global-steel-trade-monitor adresinden 01 Kasım 2025 tarihinde alınmıştır.

Irwin, D. A. (1998). The Smoot-Hawley Tariff: A Quantitative Assessment on JSTOR. *The Review of Economics and Statistics*, *80*(2), 326–334.

Irwin, D. A. (2017). *Peddling Protectionism: Smoot-Hawley and the Great Depression*. Princeton University Press.

James, H. (2018). Deglobalization: The Rise of Disembedded Unilateralism. *Annual Review of Financial Economics*, *10*(Volume 10, 2018), 219–237. https://doi.org/10.1146/annurev-financial-110217-022625 adresinden 29 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Kawai, M., & Urata, S. (2010). Changing Commercial Policy in Japan During 1985-2010. *SSRN Electronic Journal*, *253*. https://doi.org/10.2139/ssrn.1718085 adresinden 06 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

Khan, S. M., & Flynn, C. (2020). Maintaining China's dependence on democracies for advanced computer chips. *Center for Security and Emerging Technology*, 1-16.

Kumar, R. (2014). Stock Markets, Derivatives Markets, and Foreign Exchange Markets. In *Strategies of Banks and Other Financial Institutions: Theories and Cases* (pp. 125–164). Elsevier Inc.

Kutlina-Dimitrova, Z., & Lakatos, C. (2017). The Global Costs of Protectionism. *World Bank Group*, *World Bank Policy Research Working Paper No. 8277*, 1–33.

Laperche, B., & Uzunidis, D. (2009). *The New Mercantilism and the crisis of global capitalism: Elements for discussion*. 13th Conference of the Research Network Macroeconomics and Macroeconomic Policies (RNM), "The World Economy in Crisis - The Return of Keynesianism?", 30-31 Ekim 2009.

Liefert, W., & Persaud, S. (2009). *The Transmission of Exchange Rate Changes to Agricultural Prices* (76). United States Department of Agriculture.

Liu, Y., Adhikari, S., Liu, J., & Escalante, C. L. (2022). Timeline of the U.S.–China Trade Dispute and Tariffs on Cotton and Textile Trade. *University of Georgia*, *UGA Cooperative Extension Circular 1259*(1–11). https://extension.uga.edu/publications/detail.html?number=C1259&title=timeline-of-the-uschina-trade-dispute-and-tariffs-on-cotton-and-textile-trade adresinden 11 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Magnusson, L. (1994). *Mercantilism: The Shaping of an Economic Language*. Routledge.

Ministry of Finance of the People's Republic of China. (2025). Announcement of the Tariff Commission of the State Council on Imposing Additional Tariffs on Certain Imports Originating from the United States. https://www.mof.gov.cn/zhengwuxinxi/caizhengxinwen/202502/t20250204_3955222.htm adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

Ministry of Finance of the People's Republic of China. (2025a). *Announcement of the Tariff Commission of the State Council on Imposing Additional Tariffs on Certain Imports Originating from the United States.* https://gss.mof.gov.cn/gzdt/zhengcefabu/202503/t20250304_3959228.htm adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

Ministry of Finance of the People's Republic of China. (2025b). *The Customs Tariff Commission of the State Council announces adjustments to additional tariffs on U.S. imports.* https://www.mof.gov.cn/en/Policies/202509/t20250919_3972676.htm adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

Ossa, R. (2012). Profits in the 'New Trade' Approach to Trade Negotiations. *The American Economic Review*, *102*(3), 466–469.

Ossa, R. (2014). Trade Wars and Trade Talks with Data. *American Economic Review*, *104*(12), 4104–4146. https://doi.org/10.1257/aer.104.12.4104 adresinden 01 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

PRC State Council. (2015). *Notice of the State Council on the Publication of 'Made in China 2025'*. https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0432_made_in_china_2025_EN.pdf adresinden 09 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Ripsman, N. M. (2021). Globalization, deglobalization and Great Power politics. *International Affairs*, *97*(5), 1317–1333.

Robinson, L., De Acosta, R., Buchwald, E., & Warnes, S. (2025). *Timeline: All the twists and turns in the US-China trade war*. CNN Business. https://edition.cnn.com/2025/04/12/business/us-china-tariffs-trump-timeline-dg adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

Rodrik, D. (2013). The new mercantilist challenge. *Project Syndicate*, 9.

Schneider-Petsinger, M. (2017). Trade Policy Under President Trump: Implications for the US and the World. *Chatham House-The Royal Institute of International Affairs*.

Semmel, B. (1970). *The Rise of Free Trade Imperialism: Classical Political Economy the Empire of Free Trade and Imperialism 1750-1850*. Cambridge University Press.

Serra, A. (1613). Breve trattato delle cause che possono far abbondare li regni d'oro e d'argento dove non sono miniere. In S. A. Reinert (Ed.), *A Short Treatise on the Wealth and Poverty of Nations* (Vol. 1, pp. 97–155). Anthem Press.

Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations: An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*.

Steinberg, F. (2023). The Neo-mercantilist Moment. *CSIS*. https://www.csis.org/analysis/neo-mercantilist-moment adresinden 06 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

Steuart, J. S. (1767). *An Inquiry Into the Principles of Political Oeconomy: Being an Essay on the Science of Domestic Policy in Free Nations: In which are Particulaly Considered Population, Agriculture, Trade, Industry, Money, Coin, Interest, Circulation, Banks, Exchange, Public Credit, and Taxes: Vol. Vol. I.* Chicago: The University of Chicago Press, 1966.

TİM. (2017). *Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu*. https://www.tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/TİM_Ekonomi_Raporu_2017.pdf adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

TİM. (2019). *Ihracat 2019 Raporu: Yeni Vizyon, Yeni Yol Haritası*. https://tim.org.tr/files/downloads/Strateji_Raporlari/Yeni_Vizyon_Yeni_Yol_Haritası_Ihracat_2019_Raporu.pdf adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

TİM. (2024). *Ihracat Raporu 2024*. TİM Ekonomik Araştırmalar. https://tim.org.tr/files/downloads/Strateji_Raporlari/ihracat_2024_raporu-2.pdf adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

TİM. (2024a). *ABD-Ülke Bilgi Notu*. TİM Ekonomik Araştırmalar. https://tim.org.tr/tr/raporlar-bilgi-notlari adresinden 03 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Tracy, J. D. (1990). *The Rise of merchant empires: Long distance trade in the Early Modern World 1350-1750* (Vol. 1). Cambridge University Press.

Trump, D. (2019). *Executive Order on Securing the Information and Communications Technology and Services Supply Chain – The White House*. https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-securing-information-communications-technology-services-supply-chain/ adresinden 03 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Tuncer, S. (1994). Korumacılık Teori ve Uygulama. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, *36*.

Turanlı, R. (2000). *İktisadi Düşünce Tarihi-Kronolojik Evrimi* (3. Baskı). Bilim Teknik Yayınevi.

U.S. Department of the Treasury. (2019). *Treasury Designates China as a Currency Manipulator*. U.S. Department of the Treasury. https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm751 adresinden 03 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

U.S. Government Publishing Office. (2025). *Remarks announcing additional United States tariff actions on foreign imports (DCPD-202500423).* Washington, D.C.: The White House. https://www.govinfo.gov/content/pkg/DCPD-202500423/pdf/DCPD-202500423.pdf adresinden 03 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

United Nations Security Council. (2000). *Security Council Decides to Impose Prohibition on Imports of Rough Diamonds from Sierra Leone* (Press Release SC/6886). https://press.un.org/en/2000/20000705.sc6886.doc.html adresinden 07 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

United Nations. (2017). World Economic and Social Survey 2017: Reflecting on 70 years of development policy analysis. In *Post-war reconstruction and development in the Golden Age of*

Capitalism (pp. 23–48). United Nations publication. https://doi.org/10.18356/a15c28ca-en adresinden 30 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

USITC. (2021). *The Year in Trade 2021: Operation of the Trade Agreements Program 73rd Report.* USITC Publication 5349. Washington, DC, Ağustos 2022. https://www.usitc.gov/publications/332/pub5349.pdf adresinden 12 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

USTR. (2012). *Fact Sheet: WTO Case Challenging Chinese Subsidies*. The Office of the United States Trade Representative. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/fact-sheets/2012/september/wto-case-challenging-chinese-subsidies adresinden 12 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

USTR. (2018a). *President Trump Approves Relief for U.S. Washing Machine and Solar Cell Manufacturers*. United States Trade Representative. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/january/president-trump-approves-relief-us adresinden 09 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

USTR. (2018b). *USTR Finalizes Tariffs on $200 Billion of Chinese Imports in Response to China's Unfair Trade Practices*. United States Trade Representative. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/september/ustr-finalizes-tariffs-200 adresinden 11 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

USTR. (2018c). *USTR Issues Tariffs on Chinese Products in Response to Unfair Trade Practices*. United States Trade Representative. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/june/ustr-issues-tariffs-chinese-products adresinden 12 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

USTR. (2025a). *UNITED STATES–MEXICO–CANADA TRADE FACT SHEET Rebalancing Trade to Support Manufacturing*. United States Trade Representative. https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement/fact-sheets/rebalancing adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

USTR. (2025b). *UNITED STATES–MEXICO–CANADA TRADE FACT SHEET Strengthening North American Trade in Agriculture*. United States Trade Representative. https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement/fact-sheets/strengthening adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Restores Section 232 Tariffs*. The White House. https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-restores-section-232-tariffs/ adresinden 18 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025a). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Imposes Tariffs on Imports from Canada, Mexico and China.* https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-imposes-tariffs-on-imports-from-canada-mexico-and-china/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025b). *Imposing Duties to Address the Synthetic Opioid Supply Chain in the People's Republic of China.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/imposing-duties-to-address-the-synthetic-opioid-supply-chain-in-the-peoples-republic-of-china/ adresinden 08 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025c). *Executive Order 14257—Regulating imports with a reciprocal tariff to rectify trade practices that contribute to large and persistent annual United States goods trade deficits.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/regulating-imports-with-a-reciprocal-tariff-to-rectify-trade-practices-that-contribute-to-large-and-persistent-annual-united-states-goods-trade-deficits/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025d). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Adjusts Tariffs on Canada and Mexico to Minimize Disruption to the Automotive Industry.* https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/03/fact-sheet-president-donald-j-trump-adjusts-tariffs-on-canada-and-mexico-to-minimize-disruption-to-the-automotive-industry/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025e). *Further Amendment to Duties Addressing The Synthetic Opioid Supply Chain in the People's Republic of China.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/further-

amendment-to-duties-addressing-the-synthetic-opioid-supply-chain-in-the-peoples-republic-of-china/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025f). *Adjusting Imports of Aluminum into The United States. The White House.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/adjusting-imports-of-aluminum-into-the-united-states/ adresinden 08 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025g). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Incentivizes Domestic Automobile Production.* The White House. https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/04/fact-sheet-president-donald-j-trump-incentivizes-domestic-automobile-production/ adresinden 09 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025h). *Amendment to Reciprocal Tariffs and Updated Duties as Applied to Low-Value Imports from the People's Republic of China.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/amendment-to-recipricol-tariffs-and-updated-duties-as-applied-to-low-value-imports-from-the-peoples-republic-of-china/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025ı). *Modifying reciprocal tariff rates to reflect trading-partner retaliation and alignment.* https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-trading-partner-retaliation-and-alignment/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

White House. (2025i). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Ensures National Security and Economic Resilience Through Section 232 Actions on Processed Critical Minerals and Derivative Products.* https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/04/fact-sheet-president-donald-j-trump-ensures-national-security-and-economic-resilience-through-section-232-actions-on-processed-critical-minerals-and-derivative-products/ adresinden 31 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

WTO. (2025). *Doha Development Agenda*. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/doha1_e.htm adresinden 10 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Yerli Malı Tebliği (SGM-2024/10), 32793 (2025). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/01/20250125-3.htm adresinden 22 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.